

**37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció**

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**Az Alkotmánybíróság joggyakorlata a
közszereplők bírálhatóságához fűződő
véleménynyilvánítási szabadságról**

Kézirat lezárásának dátuma:

2024/12/10

Nyilatkozat

A dolgozat szerzőjeként az *37. OTDK Állam- és Jogtudományi Szekció felhívásának 1. sz. melléklete* alapján nyilatkozom, hogy a dolgozat elkészítéséhez nem használtam mesterséges intelligenciát.

A dolgozat szerzője

Tartalomjegyzék

1. Bevezető gondolatok	5
1. 1. A dolgozat témája, felépítése	5
1.2. Módszertan	6
1. 3. Kutatási kérdések	6
2. A teszt első szűrője: közügyi vonatkozás, közszereplői minőség	7
2.1. A közügyre vonatkozó teszt kialakítása – az első évek gyakorlata	7
2.2. A teszt formálódása a gyakorlatban – a közszereplői kör bővülése	9
2.3. Közszereplői minőség, közéleti vita – Hol van a határ?	12
2.4. Összegzés	14
3. A teszt második szűrője: értékítélet vagy tényállítás?	14
3. 1. Kezdeti ellentmondások	15
3. 2. Választási kampányidőszak – az elhatárolási kérdés mellőzése	19
3.3. Értékítélettel terhelt tényállítások	21
3. 4. Összegzés	23
4. A teszt harmadik szűrője: emberi méltóság mint a véleménynyilvánítás határa	24
4.1. Fogalmi határok kidolgozása – a méltóság sérthetetlen része	24
4.2. Határok a gyakorlatban	27
4.3. Jogi személyek problémája – a méltóság forrásának kérdése	30
4.4. Összegzés	31
5. Kutatási eredmények és az azokból kirajzolódó javaslatok	32
5.1. A kutatás eredményeinek összefoglalása	32
5.2. Javaslatok egy következetesebb alkotmánybírósági gyakorlatra	34
7. Irodalomjegyzék	36

1. Bevezető gondolatok

1. 1. A dolgozat témája, felépítése

Kutatásomban az Alkotmánybíróság gyakorlatát elemzem azon, az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (Abtv.) 27. §-a szerinti, ún. valódi alkotmányjogi panaszindítványok vonatkozásában, amelyek a közszereplők bírálhatóságához fűződő, az Alaptörvény (a továbbiakban: AT) IX. cikk (1) bekezdésében biztosított véleménynyilvánítási szabadságot érintik. A közügyek szabad megvitatása és ezzel összefüggésben a közszereplők bírálhatósága a demokratikus társadalom alapvető értéke, ezért rendkívüli jelentőségű annak meghatározása, hogy a gyakorlatban hol húzódik a határ a véleménynyilvánítás szabadsága és a közszereplők alapjogainak – így az AT II. cikkében foglalt emberi méltósághoz való jognak és az abból fakadó egyéb alapjogok – védelme között.

A dolgozat felépítésének alapját az az alkotmánybírósági gyakorlat által kidolgozott teszt adja, amelyet a közügyekre vonatkozó véleménynyilvánítási ügyek elbírálásánál szükséges alkalmazni. E teszt ugyan már korábban szerepet kapott az alkotmánybírósági gyakorlatban, de a 7/2014. (III. 7.)¹ és 13/2014. (IV. 18.) AB határozat cezúráját jelentett abból a szempontból, hogy e döntésekben fejtette ki és részletezte az Alkotmánybíróság – a részben új alkotmányos mércékkel ellátott – teszt egyes elemeit,² melyek a következők:

- I. Először a vitatott közlés közügyi relevanciájáról szükséges dönten, tehát arról, hogy az mennyiben képezi közéleti vita részét. Emellett vizsgálni kell a bírált személy közszereplői minőségét vagy annak hiányát.
- II. Ezt követően azt szükséges megállapítani, hogy a közlés értékítéletnek vagy tényállításnak minősíthető. Hamis tényállítás esetén ugyanis a véleménynyilvánítási szabadság korlátozandó.
- III. Végül vizsgálni kell, hogy a közügyre vonatkozó közlés túllépte-e a véleménynyilvánítását határát, amelyet az emberi méltósággal azonosít az Alkotmánybíróság.³

¹ A 7/2014. (III. 7.) AB határozat ugyan utólagos absztrakt normakontrollos eljárás eredménye, mégis szükségesnek tartom hatásait elemezni, mert a 13/2014 (IV. 18.) AB határozat mellett ez tekinthető a másik alaphatározatnak a dolgozat témájában.

² SZOMORA Zsolt: *13/2014. (IV. 18.) AB határozat – Közszereplők büntetőjogi becsületvédelme*. In: Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.): *Az Alkotmánybíróság. Az Alkotmánybíróság 100 elvi jelentőségű határozata*. Második kötet. HVG-ORAC. Budapest, 2021. 338-342. pp.

³ 13/2014. (IV. 18.) AB hat., Indokolás [39]-[40].

1.2. Módszertan

Kutatásomat a doktrínális kutatások közé sorolom, amely az Alkotmánybíróság fent lehatárolt – 2014-től napjainkig tartó időszak – judikatúrájának elemzésével, valamint kritikájával foglalkozik. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) által hozott döntések vizsgálatát azért tartom fontosnak, mert már a Sólyom László vezette Alkotmánybíróság is mintaadónak tekintette a strasbourgi standardokat, elsősorban az európai mércékhez közeledés elősegítése céljából.⁴ Dolgozatomban elemzem tehát az EJEB közszereplőket érintő véleménynyilvánítási ügyekben hozott döntéseit, illetve generálisan azt, hogy az általa rögzített elvi tételek és érvek alkalmazása mennyiben hat a magyar alkotmánybírósági gyakorlatra.

1.3. Kutatási kérdések

A tanulmány elsődleges célja, hogy átfogó képet adjon a vizsgált kérdéskörben az Alkotmánybíróság gyakorlatáról. Fő kutatási kérdéseim a következők:

- (i) Mennyiben vált következetessé az alkotmánybírósági gyakorlat azáltal, hogy kidolgozta a közszereplők bírálatára vonatkozó véleménynyilvánítási ügyekre alkalmazandó speciális alapjogi tesztet? E kérdés jelentősége többoldalú: Egyrészt az AT 28. cikke *expressis verbis* kimondja a rendes bíróságok alaptörvény-konform értelmezési kötelezettségét. Másrészt ezen kötelezettség teljesítéséhez az Alkotmánybíróság az Abtv. 27. §-a szerinti panasz eljárás keretében tud hozzájárulni, az alkotmányossági szempontok gondos kidolgozásával. Harmadrészt az AT B) cikk (1) bekezdésében deklarált jogállamiságból következő jogbiztonság sérelme merül fel, amennyiben a véleménynyilvánítás alkotmányos határai nem egyértelműek és/vagy gyakran változnak.
- (ii) A vizsgált egy évtized alatt hogyan alakult az Alkotmánybíróság viszonyulása az EJEB gyakorlatához a véleménynyilvánítás határainak megállapításánál? Ugyan sem az AT, sem az Abtv. nem biztosít hatáskört az Alkotmánybíróság számára bírói döntés nemzetközi egyezményen – így az Emberi Jogok Európai Egyezményével (a továbbiakban: EJEE) – való összhangjának vizsgálatára,⁵ az AT Q) cikkéből azonban következik a nemzetközi jognak való megfelelés alkotmányos kötelezettsége, amelyet az Alkotmánybíróság már az Abtv. 27. §-a szerinti panasz eljárásban is megerősített.⁶

⁴ SÓLYOM László: *Az Alkotmánybíráskodás kezdetei Magyarországon*. Osiris Kiadó. Budapest, 2001. 203. p.

⁵ Ld. például 3258/2017. (X. 10.) AB végzés, Indokolás [16], 3203/2019. (VII. 16.) AB végzés, Indokolás [21], 3394/2024. (XI. 8.) AB végzés, Indokolás [10].

⁶ Az Abtv. 27. §-a szerinti eljárásban született 3110/2022. (III. 23.) AB határozat megerősítette a más hatáskörben kimondott kötelezettséget, ld. 3110/2022. (III. 23.) AB hat., Indokolás [43].

2. A teszt első szűrője: közügyi vonatkozás, közszereplői minőség

Amennyiben egy véleménynyilvánítás közügyekre vonatkozó tartalommal bír, magasabb szintű alapjogi védelmet szükséges alkalmazni, tekintve, hogy a közéleti viták szabad folyásának biztosítása egy kiemelt alkotmányossági feladat. Ebből következik, hogy a szabad véleménynyilvánításhoz való jog és a közszereplők jóhírnévhez, becsülethez (összefoglalóan méltósághoz) való jogának kollíziójakor az egyik legesszenciálisabb kérdés annak eldöntése, hogy a vitatott közlés a közügyekhez tartozik-e. Emellett hasonló jelentőségű annak vizsgálata is, hogy a bírált személy közszereplői minőségében volt-e a véleménynyilvánítás tárgya. Az Alkotmánybíróság – a 13/2014. (IV. 18.) határozatában részletezett teszt értelmében – a közéleti relevanciát, illetve a közszereplői minőséget vizsgálja elsőként a közügyeket érintő véleménynyilvánítási szabadságra vonatkozó panaszok elbírálásánál. A következőkben az erre a kérdéskörre vonatkozó alkotmánybírósági gyakorlat súlypontjai kerülnek bemutatásra és elemzésre.

2.1. A közügyre vonatkozó teszt kialakítása – az első évek gyakorlata

Az említett 7/2014. (III. 7.) és 13/2014. (IV. 18.) AB határozat által felvázolt teszt értelmében elsőként a közlés közügyi vonatkozásáról kell dönteni, amelyhez elsősorban a közlés tartalmát, módját, körülményeit, kontextusát, valamint stílusát, aktualitását és célját kell figyelembe venni.⁷ Amennyiben ezek alapján megállapítható, hogy a véleménynyilvánítás a közéleti vitához járul hozzá, automatikusan magasabb alapjogvédelmi mércét kell alkalmazni. Lényeges megemlíteni, hogy az EJEB – a magyar Alkotmánybíróság szempontrendszerétől némileg eltérően – a mintaadónak számító *Sundays Times kontra Egyesült Királyság*-ügyben⁸ elsősorban annak vizsgálatára helyezte a hangsúlyt – figyelemmel az EJE szövegezésére –, hogy egy demokratikus társadalomban mikor minősül szükségesnek a véleménynyilvánítási szabadság korlátozása.⁹ Ebből következik, hogy az EJEB-gyakorlatban is az egyik központi kérdés minden véleménynyilvánításhoz fűződő esetben annak eldöntése, hogy a közlés milyen szorosan kapcsolódik a közügyekhez.

A közügy határvonalainak meghatározása és a közszereplői minőség eldöntése a 13/2014. (IV. 18.) AB határozat értelmében szorosan összefügg: „A közügyek szabad vitatása [...]”

⁷ 13/2014. (IV. 18.) AB hat., Indokolás [39].

⁸ *Sunday Times v. United Kingdom* (Application no. 6538/74) Judgment of 26 April 1979.

⁹ BÖSZÖRMÉNYINÉ KOVÁCS Katalin: *A közszereplők személyiségvédelmének egyes kérdései*. In: Darák Péter–Koltay András (szerk.): *Ad astra per aspera*. Ünnepi kötet Solt Pál 80. születésnapja alkalmából. Pázmány Press. Budapest, 2017. 47-48. pp.

szükségszerűen együtt jár a közügyek formálójának, vagyis a közszereplők ebbéli tevékenységének [...] kritikájával”.¹⁰ Ez a megfogalmazás azt eredményezte, hogy a közügyi relevancia és a közszereplői minőség viszonyának megítélése nem vált egységessé az alkotmánybírói gyakorlatban, hol külön elemezte a két kérdést a testület, hol pedig automatikusan következtetett az egyik feltétel fennállásából a másikra. A szakirodalom ugyanakkor megállapítja, hogy a kezdeti ellentmondások ellenére az rögzíthető, hogy az esetek többségében a közügyre vonatkozó kérdés eldöntésére helyezi az elsődleges hangsúlyt az Alkotmánybíróság,¹¹ legalábbis ebbe az irányba tolódik el a gyakorlat. Az alábbiakban ezt a folyamatot mutatja be a dolgozat. A kialakuló alkotmánybírói szemlélet összhangban áll az EJEB gyakorlatával, mivel a strasbourgi döntések is hangsúlyozzák, hogy a közszereplőket – alapvetően e minőségük miatt – érő kritika sem tekinthető minden esetben közügynek.¹²

Bár a 13/2014. (IV. 18.) AB határozat vitathatatlanul jelentős és máig mintaadó a véleménynyilvánítási ügyek elbírálásakor, a döntés meghozatalát követő évek alkotmánybírói joggyakorlatát mégsem a következetesség jellemezte. A közügy-közszereplői viszony kidolgozatlanságára már az 1/2015. (I. 16.) AB határozat felhívta a figyelmet, amikor a vitatott közlés minősítésénél a közüggyel való összefüggés vizsgálata helyett az alkotmánybírák többsége arra helyezte a hangsúlyt, hogy a kritizált személy egy ügyvéd, aki nem letéteményese semmilyen közhatalomnak, nem minősül politikusnak sem, ezért nem alkalmazható a közügyekben történő véleménynyilvánítás magasabb szintű alapjogvédelme. A megközelítés aggályos, mert *„ebből indirekte az következik, hogy az AB visszatért a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat szűkebb közszereplő-meghatározásához, holott nem elsősorban a személy státusát, hanem azon ügy »közügy«-jellegét szükséges vizsgálni.*”¹³ A döntéshez csatolt négy párhuzamos indoklás is jelzi a probléma fennállását, Paczolay Péter alkotmánybíró úgy fogalmazott, a határozat *„az alkotmányos jogbiztonság kívánalmaival szemben olyan érvelést fejt ki, amely a bírói gyakorlat számára nehezen értelmezhető kereteket nyújt.*”¹⁴

A 2014 utáni néhány év ellentmondásos gyakorlatának másik okaként a választási kampányidőszakot érintő ügyek felülreprezentáltságát lehet megjelölni. A

¹⁰ 13/2014. (IV. 18.) AB hat., Indoklás [26].

¹¹ KOLTAY András: *A közügyek vitáinak szabadsága és a személyiségi jogok védelme*. Pázmány Law Working Papers 2019/4. 7. p.

¹² TÓTH J. Zoltán: *A közéleti szereplők elleni rágalmozás és becsületsértés megítélése az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatában*. In Medias Res 2017/2. 410. p.

¹³ KOLTAY 2019, 10. p.

¹⁴ 1/2015. (I. 16.) AB hat., Indoklás [66].

véleménynyilvánítási szabadság biztosításának ugyanis kiemelt jelentősége van akkor, amikor a demokrácia érvényesülésének jeleként különböző jelöltek versengenek azért, hogy elnyerjék a választópolgárok bizalmát.¹⁵ Az alkotmánybírósági gyakorlat is fokozottabb szintű alapjogvédelmi megközelítéssel bírálja el a kampányidőszakban elhangzott közléseket, ezért megállapítható, hogy *lex specialis* időszakként lehet hivatkozni az említett terminusra.¹⁶ A kampányidőszakra datálható esetek elbírálásánál visszatérő elem a határozatokban, hogy effektíve nincs alkalmazva a korábban felvázolt teszt első lépése, tehát a testület vitán felülinek tekinti, hogy a közlés közügyeket érint.¹⁷ Bár indokolt lehet a vélelem amellett, hogy a kampányidőszak közlései a közügyekhez kapcsolódnak, nézetem szerint mégis szükséges lenne a teszt alkalmazása, valamint ehhez fűződően az alapjogi mérlegelés és indokolás rögzítése, mert ez segítené elő a rendes bírósági gyakorlat egységesebbé válását az alkotmányossági szempontok alkalmazásának tekintetében.

2.2. A teszt formálódása a gyakorlatban – a közszereplői kör bővülése

2017 második fele egy új szakaszt jelentett a releváns indítványok elbírálásában, ugyanis ekkortól nagyobb számban fogadta be a panaszokat az Alkotmánybíróság, bár ez a gyakorlat ellentmondásosságát nem szüntette meg teljes mértékben.¹⁸ Innentől azonban elmondható, hogy a teszt alkalmazása az esetek túlnyomó részében vitán felülivé vált, és ezzel parallel módon az egyes szűrők, így a közügy-közszereplői kérdés finomhangolása is megkezdődött.

A 3192/2017. (VII. 21.) AB határozat meghozatalát eredményező indítvány ugyan nem a szabad véleménynyilvánítás, hanem a vallásszabadság sérelmére alapozta az alkotmányjogi panaszt, mégis lényeges megemlíteni az alábbiak miatt. Ebben a határozatában ugyanis az Alkotmánybíróság rögzítette, hogy mivel az indítványozó önként vállalta vallási közösségének külső képviselőtét, nem hivatkozhat hitének, meggyőződésének szenzitív adat jellegére, így az őt érő kritika sem sérti alapjogát.¹⁹ Ezzel a testület – előremutatóan – amellett foglalt állást, hogy a közszereplői minőség már nem feltétlen korlátozódik le a közhatalmat gyakorlóakra vagy a politikusokra.

¹⁵ KOLTAY András – SZIKORA Tamás: *Véleménynyilvánítási szabadság a választási kampányban. Az Alkotmánybíróság gyakorlatának elemzése.* Alkotmánybírósági Szemle 2022/1. 2. p.

¹⁶ Az Alkotmánybíróság így indokolja a fokozott alapjogvédelem szükségességét: „A választási kampány a közügyek szabad vitatásának egyik, a választójog szabályai körébe vont megnyilvánulása. [...] A választási kampány során tehát nemcsak egyszerűen a közügyeket vitatják meg az emberek, hanem tájékozódnak annak érdekében, hogy a szavazás napján megfontolt döntést tudjanak hozni.” {31/2014. (X.9.) AB hat., Indokolás [26].}

¹⁷ 3096/2014. (IV. 11.) AB hat., 5/2015. (II. 25.) AB hat., 3100/2017. (V. 8.) AB hat.

¹⁸ BALOGH Éva: *Alkotmánybíróság útvesztőben – Szeljegyzetek a magyar Alkotmánybíróság közszereplőkkel kapcsolatos közlések megítélésére vonatkozó legutóbbi döntéseihez.* Fundamentum 2018/2-3. 81. p.

¹⁹ 3192/2017 (VII. 21.) AB hat., Indokolás [32].

A közügy-közzszereplő viszony kibontása a 3328/2017. (XII. 8.) AB határozatban vált újra hangsúlyossá. A testület nyomatékosította, hogy elsődlegesen a közlés vizsgálatakor a közügyi relevancia az irányadó, ugyanakkor nem elhanyagolható a bírált személy közzszereplői minősége sem.²⁰ Ebből az a következtetés vonható le, hogy „*a közzszereplői minőséget nem mint a személyiségvédelem hatókörének csökkenéséhez szükséges előfeltételt, hanem – a közügyek érintettsége miatt e csökkenést eleve adottnak tekintve – a csökkenés mértékét befolyásoló körülményt kell elemezni.*”²¹ A kérdés ilyen irányban történő rendezése összhangban áll az EJEB döntéseivel,²² ugyanakkor az is megállapítható, hogy az Alkotmánybíróság – a fentiek ellenére – mégis gyakran a bíralt személy közzszereplői státusával kezdve vezeti végig a közlés közügyi relevanciájára vonatkozó érvrendszerét.

Más esetben azonban – például a 3001/2018. (I. 10.) AB határozat indokolásában – a testület a közüggyel való összefüggés megállapítása során nem tért ki a közzszereplői minősítés kérdésére. A döntés megállapította, hogy a történelemmel, így a holokauszttal kapcsolatos viták is egyértelműen közüggynek tekinthetők,²³ viszont nem foglalt állást a bíralt történész minőségével kapcsolatban. A történész minősítésére a „*közügyek alakítására véleményformálásán keresztül hatást kifejteni képes személy*”²⁴ kifejezést használta az indokolás, amelyből az látszik, hogy a testület ezúttal még tartózkodott a közzszereplői kör kibővítésétől és egyúttal a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat közzszereplő-fogalmának²⁵ módosításától. Az érvelés további problémájára a határozathoz csatolt különvélemény²⁶ is rávilágított: téves az a megközelítés, hogy amennyiben egy személy a véleményén keresztül képes hatással lenni a közügyek alakítására, úgy automatikusan magasabb szintű alapjogi védelmet kapnak az őt bírálók közlései.²⁷ Ez utóbbi gondolat a közügy-közzszereplő viszony problémájára mutat rá, hiszen ez esetben fogalmilag sem lett szétválasztva a két kérdés vizsgálata. Lényeges emellett megemlíteni, hogy egy rendkívül hasonló, történészek közötti vita során elhangzott közlések eredményezték a *Karsai kontra Magyarország-ügyre*²⁸ vonatkozó EJEB-döntés megszületését,

²⁰ 3328/2017 (XII. 8.) AB hat., Indokolás [42].

²¹ KOLTAY András: *A véleménynyilvánítás szabadsága*. In: Csink Lóránt – Schanda Balázs – Varga Zs. András (szerk.): *A magyar közjog alapintézményei*. Pázmány Press. Budapest, 2020. 573. p.

²² *Oberschlick v. Austria* (Application no. 20834/92) Judgment of 29 July 1997, *Stancu and others v. Romania* (Application no. 22953/16) Judgment of 18 October 2022.

²³ 3001/2018. (I. 10.) AB hat., Indokolás [30]–[34].

²⁴ 3001/2018. (I. 10.) AB hat., Indokolás [34].

²⁵ A korábbi gyakorlatban ugyanis a politikusokat, illetve a közhatalmat gyakorló személyeket definiálta közzszereplőként az Alkotmánybíróság.

²⁶ Balsai István, Dienes-Oehm Egon, Juhász Imre, Szívós Mária és Varga Zs. András (együttes) különvéleménye

²⁷ 3001/2018. (I. 10.) AB hat., Indokolás [49].

²⁸ *Karsai v. Hungary* (Application no. 5380/07) Judgment of 1 December 2009.

amelyre ezen határozat is hivatkozott, és követte azt a strasbourgi irányvonalat, amely szerint a történelmi múltra vonatkozó vita egyértelműen közügynek minősül.

A közszereplői kör kérdése néhány hónappal később, a 3145/2018. (V. 7.) AB határozat indokolásában kapott újra lényeges szerepet. A határozat jelentősége abban áll, hogy az Alkotmánybíróság a – telekommunikációs változásokra (is) tekintettel – kibővítette a közszereplők körét. A testület a potenciális véleményformáló szerepet helyezte középpontba,²⁹ és ezek alapján nevesítette az ún. kiemelt közszereplők, illetve az ún. médiaszereplők körét.³⁰ Érdeemes megemlíteni, hogy a határozat ezúttal is az EJEB-gyakorlatot emelte ki követendő példaként. Azonban az indokolás által hivatkozott strasbourgi döntések akár két-három évtizeddel hamarabb születtek – például az 1992-es *Thorgeirson kontra Izland-ügy*³¹ –, ezért megállapítható, hogy az európai, és elsősorban az EJEB által felállított standardokhoz képest a 3145/2018. (V. 7.) AB határozat meghozatala a közszereplői kör kibővítése szempontjából megkésettnek tekinthető.³²

A döntés ezúttal még jóval a 13/2014. (IV. 18.) AB határozat előtti magyar alkotmánybírósági gyakorlatra hivatkozva³³ abból indult ki, hogy a szabad véleménynyilvánítás fokozott alapjogi védelme akkor érvényesíthető, amikor a közlés közszereplőt érint.³⁴ Néhány bekezdéssel később azonban már azt hangsúlyozta, hogy vita közüggyel való összefüggése a meghatározó.³⁵ A közügy-közszereplő viszonyrendszer ellentmondásos leírására a szakirodalom is felhívja a figyelmet. „A korábbi döntések logikája szerint [...] a közszereplői minőséget nem mint a személyiségvédelem hatókörének csökkenéséhez szükséges előfeltételt, [...] hanem a csökkenés mértékét befolyásoló körülményt kellett volna elemeznie a testületnek.”³⁶ A határozat

²⁹ Az, hogy a véleményformáló képesség megnyilvánulásának mennyisége és minősége milyen szintű kell, hogy legyen a közszereplői minőség megállapításához, nem tisztázott teljes mértékben. Az Alkotmánybíróság ugyan más határozatában is rögzítette, hogy egyszeri felszólalás nem eredményez szűkebb alapjogi védelmet {3019/2021. (I. 28.) AB határozat, Indokolás [35].}, összességében indokolt lenne a közéleti megnyilvánulás és véleményformáló képesség ismérveinek rögzítése ahhoz, hogy a gyakorlat egységessé váljon. Ld.: VITKOVICS Bálint: *A becsület és a jó hírnév megsértése a közéleti szereplők esetében*. In: Mailáth György Tudományos Pályázat 2022. Díjazott dolgozatok. Országos Bírószági Hivatal. Budapest, 2022. 43. p.

³⁰ 3145/2018. (V. 7.) AB hat., Indokolás [45]-[46].

³¹ *Thorgeir Thorgeirson v. Iceland* (Application no. 13778/88) Judgment of 25 June 1992.

³² Érdeemes megemlíteni, hogy az Alkotmánybíróság már a 7/2014. (III. 7.) AB határozatának [30] margószámában megállapította, hogy az EJEB néhány esetben magánszemélyek személyiségvédelmét is csökkentette, amikor azok közügyi vita tárgyává váltak. Így még inkább kirívónak tűnik, hogy 2018-ig nem rendezte a közszereplői kör bővítésének kérdését a testület.

³³ A döntés ebben a kérdésben a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat és 57/2001. (XII. 5.) AB határozat megállapításaira hivatkozott.

³⁴ 3145/2018. (V. 7.) AB hat., Indokolás [29].

³⁵ 3145/2018. (V. 7.) AB hat., Indokolás [40]-[41].

³⁶ KOLTAY 2019, 10. p.

egyenrangú feltételként kezelte a közügyi relevanciát és a közszereplői minőséget, ez azonban nincs összhangban a korábbi gyakorlattal.

A másik vitatott elem az elemzett határozatban, hogy a közszereplői minőség megállapításához egy újabb szűrőt vezetett be: azt, hogy „*az érintett önkéntes elhatározása folytán váljon a közélet alakítójává.*”³⁷ Ez a korábbi gyakorlatra és az EJEB esetjogára³⁸ is kitekintve azért aggályos, mert elsősorban a közügyi vonatkozásnak kell meghatározónak lennie, így olyan esetben is szűkülhet a alapjogvédelem, amikor nem önszántából válik egy személy a közügy tárgyává, alakítójává.³⁹ Az ellentmondásra Schanda Balázs alkotmánybíró is felhívta a figyelmet párhuzamos indokolásában.⁴⁰ Az önkéntes közszereplővé válás problémaköre azonban csak ebben a határozatban kapott szerepet, ugyanis a következő, 3236/2018. (VII. 9.) AB határozat már – az előző határozattal ellentétesen – azt rögzítette, hogy a közszereplői minőség önként vállalása nem befolyásolja a személyiségvédelem mértékét.⁴¹ A kirívó eltérés praktikus oka abban állhat, hogy ezúttal – a korábbi határozathoz ilyen tartalmú párhuzamos indokolást csatoló – Schanda Balázs volt az előadó alkotmánybíró.

2.3. Közszereplői minőség, közéleti vita – Hol van a határ?

Bár a közszereplői kör bővítését deklaráló 3145/2018. (V. 7.) AB határozat a fentebb bemutatott más szempontokból nem tekinthető egységes iránymutatásnak, az ezt követő gyakorlat mégis következetes irányba indult el abban, hogy nem csak a közhatalmat gyakorló személyek vagy politikusok lehetnek közszereplők. Az alkotmánybírószági joggyakorlat fejlődését jelzi, hogy több esetben például jogi személy szűkebb személyiségvédelmét állapította meg a testület, tekintve, hogy nem csak természetes személy bírálata lehet közüggyel összefüggő.⁴² A legutóbbi évek határozatai pedig – többnyire ellentmondásmentesen – alkalmazzák azt az elvi

³⁷ 3145/2018. (V. 7.) AB hat., Indokolás [48].

³⁸ *Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway* (Application no. 21980/93) Judgment of 20 May 1999, *Nilsen and Johnsen v. Norway* (Application no. 23118/93) Judgment of 25 November 1999.

³⁹ Ugyanakkor megjegyzendő, hogy az EJEB is több döntésében jelentőséget tulajdonít annak, ha valaki önkéntesen vált közszereplővé. Ez elsősorban amiatt releváns a strasbourgi esetjogban, mert – némileg a magyar Alkotmánybíróságtól eltérően – a testület a szempontból is vizsgálja a véleménynyilvánítási szabadság korlátozását, hogy az mennyire szükséges egy demokratikus társadalomban. Így az alapjogi védelem mértékét értelemszerűen befolyásolhatja, ha valaki önként tesz ki magát bíráltnak, például azzal, hogy valamely nyilvános platformon véleményvezérként tevékenykedik. Az alkotmánybírószági gyakorlat ezzel összevetve azért tekinthető aggályosnak, mert a minősítés feltételeként határozza meg az önkéntes közszereplővé válás, nem pedig a szükséges alapjogvédelmet befolyásoló tényezőként tekint rá. [Pl. *Karsai v. Hungary* (Application no. 5380/07) Judgment of 1 December 2009.]

⁴⁰ 3145/2018. (V. 7.) AB hat., Indokolás [101]-[106].

⁴¹ 3236/2018. (VII. 9.) AB hat., Indokolás [29].

⁴² 3408/2023. (X. 11.) AB hat., 2/2024. (I. 9.) AB hat.

tételt, amely szerint nem a bírált személy státusa,⁴³ hanem a közlés közügyhöz fűződő jellege a meghatározó. Így például több esetben újságírókat minősített közszereplőnek és csökkentette ezáltal személyiségvédelmüket az Alkotmánybíróság, figyelembevéve azt, hogy bírálatuk közéleti-politikai témákról folyó viták során hangzott el.⁴⁴ Mindezekből az a következtetés vonható le, hogy a közszereplői minőség szerepe újra kisegítő jellegűvé vált a szükséges alapjogvédelem mértékének meghatározásánál, bár lényeges kérdés, hogy miért állapítja meg a testület olyan esetben is a bírált személy közszereplő voltát, amikor az érintett csak egyszeri alkalommal, egy közfelháborodást kiváltó tette miatt vált a közvita tárgyává.⁴⁵ Ilyen esetben ugyanis – a közszereplői kérdés másodlagos jellege miatt – indokolt lenne alapvetően csak a közügyi relevanciára hivatkozva szűkíteni az alapjogvédelmet, ellenkező esetben ugyanis a döntés logikája azt közvetíti, hogy amennyiben egy közlés közügyet érint, úgy automatikusan meg kell állapítani a bírált személy közszereplői minőségét. Vitkovics Bálint is rávilágít arra, hogy nem szerencsés egy ilyen lényeges fogalmi elemnél tautológiát alkalmazni,⁴⁶ tehát egyértelműen külön kell választani – nemcsak formailag, hanem logikailag is – a két kérdéskör vizsgálatát.

A másik lényeges elem a legutóbbi évek gyakorlatában, hogy a közügy határai igen tágga, és ezzel együtt némely esetben képlékennyé váltak. A 3263/2018. (VII. 20.) AB határozat indokolásában a testület azért nyilvánította alaptörvény-ellenesnek a támadott kúriai döntést, mert abban nem indokolták megfelelően, hogy a helyi jegyzőt hamis tanúzással vádló közlést miért minősítették közügyeken kívül esőnek.⁴⁷ Más ügyben – amely, bár nem a véleménynyilvánítás szabadsága, hanem a magánszféra védelme felől érintette a kérdést – a testület egyértelműen közügyként értékelte annak megvitatását, hogy a közpénzen táboroztató alapítvány főtitkára milyen luxusvillából jár naponta dolgozni.⁴⁸ A 3237/2022. (V. 18.) AB

⁴³ A bírált személy minőségével kapcsolatban az EJEB több kategóriát alakított ki, és ezt a tipizálást többnyire követi az alkotmánybírói gyakorlat. A legnagyobb diszcrepancia a közszereplők azon két csoportja között húzódik, amelyek meghatározásánál a demokratikus társadalomban betöltött státusz az irányadó. Így az egyik csoportba tartoznak a közhatalmat gyakorló személyek és politikusok, akik szerepükénél fogva a közéleti vita állandó tárgyát képezhetik és emiatt tűrési kötelezettségük is a legmagasabb. A másik csoportot azon rendőrök, bírók, ügyészek és egyéb, közfeladatot ellátó személyek alkotják, akik tevékenysége szorosan összefügg a közügygel, ezért szintén közszereplőnek minősülhetnek, de esetükben a tűrési kötelezettség már nem éri el a legmagasabb szintet. (GYULAY Dániel: *A közügyet érintő megnyilvánulások büntetőjogi megítélése*. Iustum Aequum Salutare 2021/3. 82. p.)

⁴⁴ 3247/2023. (VI. 9.) AB hat., 3051/2022. (II. 11.) AB hat.

⁴⁵ A 3051/2022. (II. 11.) AB határozat indítványozója ugyanis egy operatőr volt, aki munkája során rúgást imitáló mozdulatokat fejtett ki a mellette elhaladó menekültek irányába. Később, egy díjátadóról tudósító cikk „*a gyermekével karjaiban menekülő embert kigáncsoló operatőr*”-ként hivatkozott az indítványozóra, aki jóhírneve sérelme miatt fordult bírósághoz.

⁴⁶ VITKOVICS 2022, 43. p.

⁴⁷ 3263/2018. (VII. 20.) AB hat., Indokolás [43].

⁴⁸ 3308/2020. (VII. 24.) AB hat.

határozatban pedig azt hangsúlyozta az Alkotmánybíróság, hogy a választási kampányidőszak lezárulta nem jelenti azt, hogy a választásokat követő társadalmi, közéleti, politikai viták biztosítására nem kell magasabb szintű alapjogvédelmet alkalmazni.⁴⁹ Mindezekből az a következtetés vonható le, hogy az Alkotmánybíróság egyre inkább következetes abban, hogyha maga a közlés nem is, de annak kontextusának figyelembevétele már indikálja a közügyhöz tartozást, akkor a bírált személy személyiségvédelmének mértéke szűkíthető. Lényeges továbbá az a kérdés is, hogy az egyébként közszereplőnek minősülő személy közszereplőként vagy magánszemélyként képezi-e közéleti vita tárgyát, mivel ez is meghatározó a türeli kötelezettség mértékének megállapításánál.

2.4. Összegzés

Összegzésképpen elmondható, hogy a teszt első szűrőjét, azaz a közügy és közszereplő kérdését tekintve jelentős fejlődésen ment keresztül az alkotmánybírósági gyakorlat, és – a közszereplői kör kibővítésére vonatkozóan kissé megkésetten – követte az EJEB által kijelölt utat. Az utóbbi évek határozatai – a kezdeti ellentmondások után – elméleti irányvonalat mutatnak a rendes bíróságok számára arra vonatkozóan, hogy a vitatott közlés közügyekhez való kapcsolódása az irányadó, a közszereplői minőség vizsgálata pedig lényeges, de ehhez képest másodlagos kérdés. Ugyanakkor a gyakorlatban többször előfordul, hogy az Alkotmánybíróság mégsem választja szét a két tényező vizsgálatát, eltávolodva ezáltal az általa korábban rögzített elvi tételektől. A közügy határai az utóbbi években kitágultak, azaz a kontextus vizsgálata alapján a legtöbb ügynél megállapította az Alkotmánybíróság, hogy szabad teret kell biztosítani a közügyek vitatásának.

3. A teszt második szűrője: értékítélet vagy tényállítás?

A közéleti viták alapjogi elbírálására felállított teszt második szűrője alapján – amennyiben megállapítható a közügyi relevancia – szükséges arról dönteni, hogy a vitatott közlés értékítéletnek vagy tényállításnak minősül-e.⁵⁰ Amennyiben ugyanis az előbbi kategóriába sorolható, úgy a közszereplőt bíráló személy véleménynyilvánításhoz való joga fokozott alapjogvédelmet élvez. A közlés értékítéletnek vagy tényállításnak minősítése egy összetett feladat abban a tekintetben, hogy nem lehet kizárólag a szavak grammatikai értelmezésére hagyatkozni, szükséges a kontextus vizsgálata, a közlés körülményeinek feltárása és megfelelő

⁴⁹ 3237/2022. (V. 18.) AB hat., Indokolás [42].

⁵⁰ 7/2014. (III. 7.) AB hat., Indokolás [49], 13/2014. (IV. 18.) AB hat., Indokolás [40], megerősítette pl.: 3329/2017. (XII. 8.) AB hat., Indokolás [30].

mértékű figyelembevétele is. Ez azt eredményezi, hogy az Alkotmánybíróság jónéhány esetben egymással ellentmondásos döntéseket hozott,⁵¹ a következőben három problémakörre bontva kerülnek bemutatásra az ezt alátámasztó határozatok.

3. 1. Kezdeti ellentmondások

Az Alkotmánybíróság a 7/2014. (III. 7.), illetve 13/2014. (IV. 18.) AB határozatában elevenítette fel és fejtette ki a tényállítás és értékítélet elhatárolására vonatkozó alaptételeit, amelyeket ezúttal is az EJEB-gyakorlat figyelembevételével dolgozott ki.⁵² Az Alkotmánybíróság rögzítette, hogy a *„személyes meggyőződést közvetítő vélemények mindaddig, amíg összefüggésben állnak a közügyekkel, attól függetlenül élvezik a véleményszabadság alkotmányos oltalmát, hogy helyes vagy helytelen, tetsző vagy nem tetsző, értékes vagy értéktelen gondolatot tartalmaznak.”*⁵³ Ez a megfogalmazás – bár közvetíti a közügyekhez fűződő értékítéletek védelmének fontosságát – grammatikailag ellentmondást tartalmaz, hiszen egy vélemény helyes vagy helytelen voltának megállapítása csak akkor lehetséges, ha az értékítélet tartalma bizonyítható. Az elhatárolási szempontrendszer értelmében azonban amennyiben egy közlés valós vagy hamis volta bizonyítható, úgy az már tényállításnak minősül.⁵⁴ Ezt figyelembevéve feltehetően a határozatban csak azt kívánta hangsúlyozni a testület, hogy a vélemények minősége, tartalma (az emberi méltóságot sértő közléseket leszámítva) alapvetően nem befolyásolhatja azt, hogy azok alkotmányjogi védelemben részesülnek.

Az indokolás értelmében a hamis tényeket közlő személy akkor nem tanúsít jogsértő magatartást, ha a közlés tartalmát tekintve jóhiszeműen járt el.⁵⁵ Ezzel az Alkotmánybíróság egy gondossági mércét állított fel, követve az EJEB gyakorlatát, amely több döntésében⁵⁶ is annak vizsgálatára helyezte a hangsúlyt, hogy az adott személy mekkora bizonyossággal feltételezhette azt, hogy közlése valóban igaz.⁵⁷ Az Alkotmánybíróság rögzítette továbbá, hogy

⁵¹ BODA-BALOGH Éva: 7/2014. (III. 7.) határozat – Közszerzők bírálatainak magánjogi következményei. In: Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.): Az Alkotmánybíróság. Az Alkotmánybíróság 100 elvi jelentőségű határozata. Második kötet. HVG-ORAC. Budapest, 2021. 323. p.

⁵² Az EJEB ugyanis már a mintaadó *Lingens v. Austria* ügyben meghatározta, hogy szükséges dönteni arról, hogy a közlés értékítélet vagy tényállítás-e. Az elhatárolás szempontját pedig elsősorban a bizonyíthatóság adja. [*Lingens v. Austria* (Application no. 9815/82), Judgment of 8 July 1986].

⁵³ 13/2014. (IV. 18.) AB hat., Indokolás [31].

⁵⁴ 13/2014. (IV. 18.) AB hat., Indokolás [41].

⁵⁵ 13/2014. (IV. 18.) AB hat., Indokolás [31].

⁵⁶ *Lepojic v. Serbia* (Application no. 13909/05) Judgment of 31 March 2008, *Herbai v. Hungary* (Application no. 11608/15) Judgment of 5 February 2020.

⁵⁷ BODA-BALOGH Éva: *Közszerzőkről csak pontosan és szépen? Elemzés az Emberi Jogok Európai Bírósága és az alkotmánybíróságok közötti kölcsönhatásról*. Debreceni Egyetemi Kiadó. Debrecen, 2019. 141. p.

a közlés kontextusának vizsgálata elengedhetetlen, valamint az irónia és a túlzás eszközének használata sem változtat egy közlés egyébként vélemény voltán.⁵⁸ Ez már előrevetíti a gyakorlati probléma egyik gyökerét, hiszen e megállapítás értelmében egy értékítélet akkor is alapjogi védelemben részesülhet, ha – az akár rendkívüli mértékű – túlzás eszközével élve valótlan tényeket burkol értékítéletbe a véleménynyilvánítási szabadságával élő személy.⁵⁹ Hasonló jelentőségű kérdés a kontextus vizsgálata: Elengedhetetlen a közlés körülményeinek feltárása, azonban sok esetben szubjektív, hogy azokból milyen következtetés vonható le. A szakirodalom is rávilágít arra, hogy ezzel a szempontrendszerrel a tényállás fogalma szituatívvá vált, amely a jogalkalmazás bizonytalanná válását, illetve azt is eredményezheti, hogy a bíróságok szinte automatikusan értékítéletnek minősítenek minden közügyre vonatkozó közlést.⁶⁰

Az alaphatározatokat követő év gyakorlata a fentebb említett elhatárolási nehézségek miatt vitatható döntések meghozatalát eredményezte. Az 1/2015. (I. 16.) AB határozatban például tényállításnak minősítette a testület a „*ronda-lop-csal-hazudik*” kifejezést, arra hivatkozva, hogy ez kizárólag a másik fél lejáratására irányuló szitokszóként értelmezhető.⁶¹ Az indokolás azonban nem vette figyelembe, hogy egyrészt a közlés büntetőjogi úton történő szankcionálása ellentétes az EJEB által kijelölt irányvonaltól, másrészt e szavak használata a magyar nyelvi kultúrában – a kontextus ismeretében – gyakran csak a másik fél általános kritizálásaként értelmezhető. A döntés azért is bírálható, mert nem volt egy olyan konkrét, egyedi ügghöz kapcsolódó tartalma a kijelentésnek, amely azt indokolta volna, hogy azt nem értékítéletként kell értelmezni.⁶² Más esetben – a 9/2015. (IV. 23) AB határozatban – ugyanakkor véleménynek minősítette az Alkotmánybíróság azt a közlést, amely arra vonatkozott, hogy a bírált személy nem akadályozta meg a vörösiszap-katasztrófát, holott ez az ő feladata lett volna. Ez a döntés azért vitatható, mert egy bizonyítható állítás volt a középpontban, ráadásul a jóhiszeműség, azaz az elvárható gondosság sem feltétlen állapítható meg a közlő személy részéről. Az indokolás azonban e két kérdéskörre – a bizonyíthatóságra és a jóhiszeműségre – nem adott kielégítő

⁵⁸ 13/2014. (IV. 18.) AB hat., Indokolás [48].

⁵⁹ Megjegyzendő, hogy az EJEB is hangsúlyozza a túlzás és a provokáció megengedettségét a véleménynyilvánítás során, így megállapítható, hogy ezen elvi tétel rögzítésével is követte az Alkotmánybíróság a strasbourgi gyakorlatot [*Bergens Tidende and others v. Norway* (Application no.26132/95) Judgment of 2 August 2000].

⁶⁰ BÁRÁNYOS Bernadett: *A becsület büntetőjogi védelme a közügyeket érintő megszólalások esetén. Büntető bíróságok az alapjogi követelmények és a dogmatika szorításában*. ELTE-ÁJK Doktori Iskola. Budapest, 2019. 19. p.

⁶¹ 1/2015. (I. 16.) AB hat., Indokolás [35].

⁶² BLUTMAN László: *Az Alkotmánybíróság és a szólásszabadság: Mostohán a tényekkel*. Közjogi Szemle 2023/1. 5 p.

választ.⁶³ A határozat rávilágít arra, hogy bár az Alkotmánybíróság az EJEB gyakorlatát követi a közszereplőkhöz fűződő véleménynyilvánítási ügyekre irányadó alapelvek meghatározásánál, azonban akkor, amikor azokat konkrét ügyek vonatkozásában kell alkalmazni, már némely esetben eltávolodik a strasbourgi esetjogtól. Például a jelen határozathoz fűződően releváns *Keller v. Hungary* döntésében hangsúlyozta az EJEB, hogy bizonyítatlan tények (vagy akár tényre történő utalások) – a közszereplők magasabb tűrési kötelezettsége ellenére – nem élveznek alapjogi védelmet.⁶⁴

A kezdeti bírálható határozatokat követően következetesebbé vált az alkotmánybírósági gyakorlat abban, hogy a közszereplőket érintő akár túlzó vagy személyeskedő kritikákat véleményként kell kezelni, ezért azok kinyilvánítása védelmezendő.⁶⁵ Ez egyértelműen az EJEB gyakorlatát tükrözi.⁶⁶ Ugyanakkor továbbra is születtek ellentmondásos döntések általában olyan ügyekre vonatkozóan, amelyeknél – közvetlenül vagy közvetetten – egy bűncselekmény elkövetésével vádoltak meg egy közszereplőt.⁶⁷ A 3001/2018. (I. 10.) AB határozatban például a többségi döntés amellelt szolt, hogy abban az esetben, amikor a holokausztot a korabeli viszonyokban idegenrendészeti akcióként definiáló történész kijelentésében egy másik történész a holokauszttagadás bűncselekményét vélte felfedezni, az utóbbi történész kijelentése értékítéletnek tekinthető.⁶⁸ A csatolt különvélemények azonban amellelt foglaltak állást, hogy egy bűncselekmény elkövetésére utaló tényállításról van szó, így a döntés nem orvosolta megfelelően a jogsérelmet.⁶⁹ Ezzel szemben a 3263/2018. (VII. 20.) AB határozat tényállításnak minősítette a helyi jegyzőre vonatkozó kijelentést, amely szerint az hamis tanúvallomást tett rendőrségen.⁷⁰ Az Alkotmánybíróság ugyanis alkotmányjogi szempontból jogsértőnek tekintette, hogy a Kúria nem rendelt el valóságbizonyítást.⁷¹ A két határozat összevetése jól mutatja, hogy a közlés körülményeinek értékelése és ezáltal maga a minősítés is sok esetben egy igen szubjektív folyamattá vált. Ez előrevetítheti azt, hogy a

⁶³ KOLTAY – SZIKORA 2022, 5. p.

⁶⁴ *Keller v. Hungary* (Application no. 33352/02) Judgment of 4 April 2006.

⁶⁵ 3329/2017. (XII. 8.) AB hat., 3145/2018. (V. 7.) AB hat., 3333/2018. (X. 26.) AB hat.

⁶⁶ *Oberschlik v. Austria* (Application no. 11662/85) Judgment of 23 May 1991.

⁶⁷ Itt fontos megjegyezni, hogy bár lehetséges összehasonlítani az egyes határozatokat bizonyos szempontok – jelen esetben valamilyen formában, közvetett vagy közvetlen módon a közszereplő bűncselekmény elkövetésével való vádolása – alapján, a közlés körülményei minden esetben eltérőek, így inkább csak hasonló esetekre vonatkozó indokolások érveit célszerű összevetni.

⁶⁸ 3001/2018. (I. 10.) AB hat., Indokolás [33]–[34].

⁶⁹ 3001/2018. (I. 10.) AB hat., Indokolás [43]–[61].

⁷⁰ 3263/2018. (VII. 20.) AB hat., Indokolás [43].

⁷¹ A 3263/2018. (VII. 20.) AB határozat jelentőségéről lásd: BOTOS Mihály Bálint – GÁL Andor: *Az Alkotmánybíróság határozata a véleménysszabadság büntetőjogi korlátját tévesen megállapító bírósági döntések megsemmisítéséről*. Jogesetek Magyarázata 2020/1–2. 7-14. pp.

határozatok – az Alkotmánybíróság egyik legfontosabb funkciója ellenére – nem tudnak megfelelő iránymutatásul szolgálni a rendes bírósági gyakorlat számára, hiszen nem egyértelmű, hogy a kontextus vizsgálata során hova helyeződik a hangsúly. Más megfogalmazásban, úgy tűnik, az értékítélet és tényállítás elhatárolásánál „a kontextusban megjelenő ad hoc elemek kiemelésével és túlhangsúlyozásával a döntéshozó egyszerűen igazolhatja az általa helyesnek vélt minősítést”,⁷² ez pedig hátráltatja a joggyakorlat egységessé válását. A döntésekre vonatkozóan az is aggályos, hogy az alkotmánybírák szemléletbeli különbségei hátráltatják az egységesebb fogalom- és szempontrendszer kialakítását, amelynek egyébként az alapjogi bíráskodás egyik lényeges ismérveként kellene megjelennie.⁷³ Az EJEB esetjoga arra világít rá, hogy amennyiben a bűncselekménnyel vádolás vagy akár egy kifejezés használata a bírált közszereplő múltja, illetve a közlés kontextusa miatt azt sugallja a kívüljár számára, hogy a bírált személy valóban bűncselekményt követett el, úgy az valótlán tényállításként nem részesülhet alapjogi védelemben.⁷⁴ Megállapítható, hogy a magyar Alkotmánybíróság – bár figyelemmel van a közlés körülményeinek értékelésére – némileg eltérően közelíti meg a kérdést, a tényállítás és értékítélet elhatárolása során az EJEB-hez képest kevesebb hangsúlyt fektet arra, hogy milyen valódi jelentéstartamot hordoz a közlés mások számára.⁷⁵

Az Alkotmánybíróság 3374/2019. (XII. 19.) határozata kitűnik a többi döntés közül abból a szempontból, hogy a testület tartózkodott állást foglalni abban a kérdésben, hogy a vitatott közlés tényállításnak vagy értékítéletnek minősül-e. Ehelyett arra az érvrendszerre alapozva hozta meg döntését, hogy az országgyűlési felszólalás során elhangzó közlések szerepe a demokrácia érvényesülése szempontjából kiemelkedő jelentőségű, ezért csak rendkívüli esetben lehet e vonatkozásban a véleménynyilvánítási jogot korlátozni.⁷⁶ A határozatokhoz csatolt különvélemények rögzítették a testület mulasztását a releváns teszt alkalmazására és a közlés minősítésére vonatkozóan, illetve amellet foglaltak állást, hogy az országgyűlési képviselő által mondottak – amely szerint az MNB elnöke és családja közpénzt lopott – tényállításnak minősülnek.⁷⁷ A korábbi alkotmányos mércék figyelembevételével –

⁷² BLUTMAN 2023, 2. p.

⁷³ BALOGH 2018, 96. p.

⁷⁴ *Egill Einarsson v. Iceland* (Application no. 24703/15) Judgment of 7 February 2018.

⁷⁵ Megjegyzendő, hogy ez csak az olyan esetekre igaz, amelyeknél a vitatott közlés nem kampányidőszakban hangzott el. Utóbbi esetekben ugyanis – ahogyan a következőkben olvasható – néha már szinte egy-egy döntés egész érvrendszere arra épül fel, hogy az milyen valódi jelentéstartamot hordoz a közlés a választópolgárok számára.

⁷⁶ 3374/2019. (XII. 19.) AB hat., Indokolás [34].

⁷⁷ 3374/2019. (XII. 19.) AB hat., Indokolás [42]-[51].

álláspontom szerint – megállapítható, hogy a testület helyes döntést hozott a közlés alapjogi védelemben részesítésével, ugyanakkor az indokolás elmulasztott megfogalmazni egy olyan gyakorlati iránymutatást a bíróságok számára, amely értelmében a magyar nyelvi kultúrában használt, tényállításnak tűnő kifejezések (pl. lop, csal) gyakran csak általános kritikaként, az egyet nem értés jelzéséként fordulnak elő, így azok értékítéletnek tekinthetők.

3. 2. Választási kampányidőszak – az elhatárolási kérdés mellőzése

Az Alkotmánybíróság a választási kampányidőszakban fokozott védelemben részesíti a közügyekkel összefüggő véleményeket.⁷⁸ Annak érdekében, hogy ez maradéktalanul megvalósuljon, a testület kiemelt szerepet tulajdonít annak, hogy az elhangzó közlések célja legtöbbször a választópolgárok befolyásolása, tájékoztatása. Az 5/2015. (II. 25.) AB határozatban az Alkotmánybíróság úgy fogalmazott, a jelöltekre vonatkozó akár negatív tartalmú értékítéletek mindaddig alkotmányjogi védelmet élveznek, amíg azok „*a választópolgárok döntési lehetőségét kívánják elősegíteni.*”⁷⁹ Ez a megfogalmazás bírálható abból a szempontból, hogy a kampányidőszak során elhangzó közlések szinte minden esetben a választópolgárok befolyásolására irányulnak, így a hangsúly inkább azon van, hogy erre milyen eszközöket használhatnak fel. Érdemes megemlíteni Tóth J. Zoltán álláspontját is, aki arra világított rá, hogy bár a testület a kampányidőszak közléseinél is elengedhetetlennek tartja a kontextus vizsgálatát, ezt elsősorban csak azokban az esetekben hangsúlyozza, amelyeknél nem állapította meg a véleménynyilvánítási szabadság korlátozásának szükségességét.⁸⁰

Megfigyelhető, hogy az Alkotmánybíróság a kampányidőszakra datálható esetekben már gyakran nem is a tényállítás és értékítélet elhatárolására törekszik: Vitan felülinek tekinti, hogy a kampányidőszakban a közszereplőt bíráló közlés védendő véleménynyilvánításnak tekinthető.⁸¹ A 3017/2018. (IV. 9.) AB határozat alapjául szolgáló ügy közlését – amely szerint az országgyűlési képviselő mindössze egyszer említette parlamenti felszólalásában az egyik képviselt település nevét – annak ellenére véleményként értékelte az Alkotmánybíróság, hogy annak valóságtartalma elméletben objektíve cáfolható lett volna.⁸² A testület ugyanis a politikus általános kritikájaként értékelte az elhangzottakat. Hasonlóan, a 3240/2019. (X. 17.) AB határozatban véleménynek minősült az a helyi ellenzékre vonatkozó közlés, amely szerint a

⁷⁸ 31/2014. (X. 9.) AB hat., Indokolás [26].

⁷⁹ 5/2015. (II. 25.) AB hat., Indokolás [30].

⁸⁰ TÓTH J. Zoltán: *A véleménynyilvánítási szabadság érvényesülése és érvényesítése a választási eljárásokban.* Jogtudományi Közlöny 2016/1. 17. p.

⁸¹ BLUTMAN 2023, 2. p.

⁸² 3017/2018. (IV. 9.) AB hat., Indokolás [30].

várost a képviselőtestületi üléseken „*soha soha nem támogatták*” szavazatukkal.⁸³ Az Alkotmánybíróság tehát a kampányidőszak vitatott közléseinél gyakran szembeállítja a közlés valódi és direkt tartalmát, ezzel a bizonyíthatósági tesztől eltérő szempontrendszert alkalmaz.⁸⁴ Mindenképpen hiánypótló, hogy az utóbbi határozatokban rögzítette az Alkotmánybíróság az erre vonatkozó elveit,⁸⁵ hiszen ezzel a rendes bírósági gyakorlat számára is iránymutatást adott abban, hogy a kampányidőszak közléseit speciális eszközökkel kell minősíteni. Ugyanakkor tény, hogy elvi szempontból bírálható az effajta megközelítés, ahogy Blutman László fogalmaz, sokszor már a magyar nyelv tűrőképességének határait súrolja egy-egy döntés.⁸⁶ A kérdés rendezésének szükségességét mutatta például a korábbi évben meghozott 3100/2017. (V. 8.) AB határozat, amelyben az Alkotmánybíróság – a választási kampányidőszakra irányadó fokozott alapjogvédelmi megközelítést kissé háttérbe szorítva – a vitatott közlést annak ellenére valótlan tényállításnak minősítette, hogy annak kontextusára tekintettel lett volna.⁸⁷ Mindezek után megállapítható, hogy az utóbbi évek alkotmánybírósági gyakorlata már követi a strasbourgi standardokat a kampányidőszak véleménynyilvánítási ügyeire vonatkozóan, ugyanis az EJEB is arra helyezi a hangsúlyt, hogy a választópolgárok befolyásolására, meggyőzésére széleskörű véleménynyilvánítási lehetőséget kell biztosítani, amely csak akkor korlátozható, ha egyértelműen értékítélet nélküli, bizonyítottan valótlan tényállítás történik.⁸⁸

A legutóbbi évek alkotmánybírósági gyakorlatában többször felmerült a választópolgárok értelmezési lehetőségeinek vizsgálata. A 3112/2022. (III. 23.) AB határozatban a testület egyik érve a közlés – amely többek között bünszervezeti tagsággal vádolta a közszereplőt – véleményként minősítése mellett az volt, hogy „*a választópolgárok megfelelően értelmezni tudták, és egyértelmű lehetett számukra, hogy az az alapügy felperesének vélt vagy valós függetlenségére vonatkozik.*”⁸⁹ Ez a megközelítés azért aggályos, mert teljesen szubjektív, hogy egy választópolgár milyen következtetést von le egy közlésből, így nem helytálló arra

⁸³ 3240/2019. (X. 17.) AB hat., Indokolás [33].

⁸⁴ BLUTMAN 2023, 3. p.

⁸⁵ KOLTAY – SZIKORA 2022, 5. p.

⁸⁶ BLUTMAN 2023, p. 2.

⁸⁷ A vitatott közlés a következő volt: „*Esküt tett, hogy nem politizál! Megszegte esküjét!*” – utalva arra, hogy a jelölt egy olyan lovagrend tagja, amely alapszabályzatában tartózkodik bármiféle politikai szerepvállalástól. Az Alkotmánybíróság érvelésében levezette, hogy miért nem helytálló e megállapítás, azonban nem tért ki arra, hogy egy választási szórólapon tett, a jelölt alkalmasságát vitató közlés miért került ki a védett vélemények köréből. [3100/2017. (V. 8.) AB hat.] Blutman megfogalmazásában: „*De hol maradt a minősítést alátámasztó érvelésből a »felfokozott« helyzetre, a válaszadás (a cáfolat) lehetőségére, a tényállítás megszorító értelmezésére utalás, vagy arra, hogy a választópolgár helyén tudja kezelni az ilyen kampányüzeneteket?*” (BLUTMAN 2023, 5. p.)

⁸⁸ *Bowman v. the United Kingdom* (Application no. 141/1996/760/961) Judgment of 19 February 1998, *Brosa v. Germany* (Application no. 5709/09) Judgment of 17 July 2014.

⁸⁹ 3112/2022. (III. 23.) AB hat., Indokolás [37].

hivatkozva szűkíteni a közszereplő személyiségvédelmét, hogy biztosan mindenki értette annak rejtett tartalmát, vagy tisztában volt a közlő valós szándékával. Ugyanezen érvrendszer megfordításával a 3234/2023. (VI. 2.) AB határozatban az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy a véleménynyilvánítást azért is szükséges korlátozni, mert abból nem megfelelő következtetést is le tudnak vonni a választópolgárok.⁹⁰ Szívós Mária különvéleményében rámutatott, hogy az erre vonatkozó indokolás „*azt a látszatot keltheti, hogy gyakorlatilag felmentjük azt, aki hamis tényállítással más bűncselekmény elkövetésével vádolt, ha a közvélemény azt kritikának értékeli.*”⁹¹ E probléma kapcsán megjegyzendő, hogy az EJEB is jelentőséget tulajdonít annak, hogy a közlés milyen direkt tartalommal szolgál a külvilág számára. Fontos azonban, hogy a közszereplők méltóságsérrelme esetén ne tagadja meg az alapjogvédelmet az Alkotmánybíróság arra a feltételezésre hivatkozva, hogy feltehetően nem szó szerint értelmezte a választópolgárok többsége a bírálatot.

3.3. Értéktételel terhelt tényállítások

Az értéktételel terhelt tényállítások egy vékony határmezsgyét képeznek az értéktételek és tényállítások között. Ugyan az Alkotmánybíróság – a strasbourgi esetjogot követve⁹² – a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatban nevesítette az értéktételel terhelt tényállítások kategóriáját,⁹³ megjegyzendő, hogy csak a legutóbbi évek alkotmánybírósági gyakorlatában merült fel újra e kérdés vizsgálata.⁹⁴ Ennek háttérében az állhat, hogy az alapjogi mércék alkalmazásakor a testület szemlélete kevésbé követi a strasbourgi esetjog által képviselt rugalmasabb megközelítést az egyes közlések minősítésére vonatkozóan, ehelyett – a legtöbb esetben túlzóan – az értéktételel és tényállítás kategorikus elhatárolására törekszik.⁹⁵

Az 3051/2022. (II. 11.) AB határozat alapján a menekültek rugdosásának imitálására gáncsolásként hivatkozó újságíró véleménynyilvánítása alkotmányos keretek között maradt,

⁹⁰ 3234/2023. (VI. 2.) AB hat., Indokolás [49].

⁹¹ 3234/2023. (VI. 2.) AB hat., Indokolás [56].

⁹² Balogh Éva az EJEB esetjogát és a tagállami bíróságokra gyakorolt hatását vizsgáló tanulmányában megállapította, hogy az értéktételel terhelt tényállítások (vagy más megfogalmazásban: a tényalapú értéktételek) kategóriájának felállítása az EJEB részéről rendkívül hiánypótlónak számított, ugyanis korábban a legtöbb ilyen közlést valótlan tényállításnak minősítették az eljáró bíróságok. Ezen átmeneti kategória meghatározása viszont olyan keretrendszerrel jelent, amely elő tudja segíteni a joggyakorlat harmonizációját. (BALOGH ÉVA: *A megkülönböztetés művészete: Bírói mérlegelés a közszereplőkkel kapcsolatos közlések szabadsága kapcsán.* Fundamentum 2016/1. 34. p.)

⁹³ 13/2014. (IV. 18.) AB hat., Indokolás [37].

⁹⁴ Ezt azért lényeges megemlíteni, mert a 2014 óta meghozott releváns határozatokban több esetben is felmerülhetett volna az értéktételel terhelt tényállítások kérdésének vizsgálata, azonban úgy tűnik, az Alkotmánybíróság – a 13/2014 (IV. 18.) AB határozat elvi megállapításainak felidézését leszámítva – évekig nem tulajdonított gyakorlati jelentőséget e kategória létezésének.

⁹⁵ SZOMORA Zsolt: *Az Alkotmánybíróság büntetőítéletet megsemmisítő döntése a közszereplők büntetőjogi becsületvédelméről. Régi-új mércék a büntetőbírói gyakorlat számára.* Jogesetek Magyarázata 2014/3. 19. p.

mert az a testület döntése értelmében a közlés értékítélettel terhelt tényállításnak tekinthető.⁹⁶ Salamon László párhuzamos indokolásában felhívta azonban a figyelmet arra az elvi problémára, hogy értékítélettel terhelt tényállítás esetén sem lehet közömbös a tényállítás igaz vagy hamis volta.⁹⁷ Ez a megközelítés vitathatatlanul az EJEB esetjogát tükrözi.⁹⁸ Az előbbiekhöz hasonló döntés született a 3247/2023. (VI. 9.) AB határozatban, a feltételes módon megfogalmazott közléseket értékítéletként minősítette a testület, mivel azok nem vitatott tényeken alapultak.⁹⁹

Bár az említett két határozat azt vetítette előre, hogy az Alkotmánybíróság – az EJEB-standardokat követve – következetes az értékítélettel terhelt tényállítások fokozott alapjogi védelemben részesítésében, a 2/2024. (I. 9.) AB határozat indokolása az előbbiektől eltérően közelítette meg a kérdést. A testület döntése értelmében ugyanis lényeges torzításnak és ezáltal hamis tényállításnak minősül az a videóközlés, amelyben egy közpénzből működő alapítvány ingatlanvásárlási ügyeit elemezték, ám nem azokat az épületeket mutatták be a videóanyagban, amelyek az alapítvány tulajdonába kerültek.¹⁰⁰ Az indokolás rögzíti, hogy a közzétett tartalmat – amely lényegi üzenete arra vonatkozott, hogy a korábban emberek tízezrei számára nyilvános épületeket mostantól csak egy szűk kör használhatja – azért is kell valótlan tényállításként értékelni, mert „*alkalmas arra, hogy az indítványozó megítélését a társadalom széles körében negatívan befolyásolja.*”¹⁰¹ Ez a megközelítés, illetve meglátásom szerint maga a döntés sincs összhangban sem a korábbi alkotmánybírósági gyakorlattal,¹⁰² sem az EJEB által kijelölt elvi irányvonallal.¹⁰³ A közlés ugyanis egy értékítélettel terhelt tényállás, vékony ténybeli alappal

⁹⁶ 3051/2022. (II. 11.) AB hat., Indokolás [74]-[75].

⁹⁷ 3051/2022. (II. 11.) AB hat., Indokolás [87].

⁹⁸ *Dichand and others v. Austria* (Application no. 29271/95) Judgment of 26 February 2002, *Jerusalem v. Austria* (Application no. 26958/95) Judgment of 27 February 2001.

⁹⁹ 3247/2023. (VI. 9.) AB hat., Indokolás [36].

¹⁰⁰ 2/2024. (I. 9.) AB hat., Indokolás [40]-[42].

¹⁰¹ 2/2024. (I. 9.) AB hat., Indokolás [42].

¹⁰² Már a 13/2014. (IV. 18.) AB határozat elvi éllel rögzítette, hogy „a közhatalom, illetve a közhatalmat gyakorlók ellenőrzése és a közvélemény tájékoztatása, figyelmének felhívása érdekében bizonyos fokú túlzást, provokációt is magukban foglalhatnak.” {Indokolás [40].} A 3107/2018. (IV. 9.) AB határozat ezt az elvi tételt kiegészítette azzal, hogy védelem alá tartozhat a bíráló abban az esetben is, ha a túlzás ténybeli kérdést érint. {Indokolás [32].} Ezt a megközelítést számos alkotmánybírósági döntés tükrözi. Pl.: 3217/2020. (VI. 19.) AB hat., 3466/2020. (XII. 22.) AB hat., 3234/2023. (VI. 2.) AB hat. Ez a jelen ügyre nézve azt jelenti, hogy a véleménynyilvánítás az alkotmányos keretek között maradt. A túlzás és a torzítás ugyan fogalmilag nem azonos, mégis rendkívül hasonló és emiatt – a véleménynyilvánítási ügyekben – egyformán kezelendők, mert mindkét esetben egy valós (nem vitatott) tény az értékítélet során a valóságtól némileg eltérő, de attól lényegesen el nem rugaszkodó kontextusban jelenít meg a közlő.

¹⁰³ Az EJEB az értékítélettel terhelt tényállítások esetében azt vizsgálja, hogy azok rendelkeznek-e elegendő ténybeli alappal („*sufficient factual basis*”), ez határozza meg ugyanis elsősorban az alapjogvédelem mértékét. [Pl: *Karsai v. Hungary* (Application no. 5380/07) Judgment of 1 December 2009, *Khural and Zeynalov v. Azerbaijan* (Application no. 55069/11) Judgment of 6 October 2022] Jelen ügyben – meglátásom szerint – az

egyértelműen rendelkezik, a túlzó, torzító megjelenítés pedig nem teszi hamis tényállítássá az értékítéletet, a véleménynyilvánítás így nem érte el az alkotmányellenesség szintjét. A kontextus figyelembevételével megállapítható, hogy a közéleti véleménynyilvánítás lényegi üzenete az alapítvány ingatlanvásárlásainak kritikájára irányult. Ezt az álláspontot közvetíti Schanda Balázs alkotmánybíró különvéleménye, amelyben kitért arra is, hogy nem feltétlenül érvényesíthető a gyakorlatban a „*képi kommunikáció torzításmentességének szigorúbb követelménye*.”¹⁰⁴ E döntéshez fűződen szükségesnek tartom kiemelni a Blutman László által is nevesített aggályt az alkotmánybíróági gyakorlat alábbi hiányosságára vonatkozóan: A testület – az EJEK gyakorlatától eltérően – nem választja szét egy közlésen belül a tényállításnak, illetve az értékítéletnek minősülő kifejezések vizsgálatát, hanem összegezve minősíti és értékeli azokat, torzítva ezzel az alapjogi mérlegelés eredményén.¹⁰⁵ Így megállapítható, hogy ezúttal is – elsősorban – csak absztrakt szinten valósul meg a strasbourgi esetjog követése.

3. 4. Összegzés

Összegzésként megállapítható, hogy az Alkotmánybíróság a tényállítás és értékítélet elhatárolására vonatkozó elvi tételeit az EJEK esetjogára tekintettel alakította ki. Lényeges megemlíteni, hogy a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatban felállított gondossági mérce alkalmazása, azaz a közlésre vonatkozó jóhiszeműség vizsgálata nem épült be az alkotmánybíróági gyakorlatba, kivételes esetben tért csak erre ki a későbbi döntések indokolása. A kezdeti ellentmondásokat követően megállapítható, hogy az Alkotmánybíróság vélelmet alakított ki arra vonatkozóan, hogy a közéleti vitában elhangzó közlés értékítéletnek tekinthető. Ugyanakkor a közlés körülményeinek értékelése során a testület nem tud egységes iránymutatással szolgálni a bíróságok számára arra vonatkozóan, hogy milyen mértékben kell a szituációs elemeket, például a használt kifejezések által hordozott értelmezési lehetőségeket figyelembe venni. A választási kampányidőszakban a testület az elhatárolási kérdések helyett arra helyezi a hangsúlyt, hogy a közlés mennyire kötődik a közéleti vitához. Ezt a megközelítést azonban csak az esetek többségében alkalmazza, így a rendes bíróságok számára nyitott a kérdés, hogy az elhatárolás vagy a közügyhöz való kötődés szempontjából állítsák fel saját érvrendszerüket egy-egy ügy elbírálásánál.

alapítvány ingatlanvásárlásai és azok (nem jogi értelemben vett) kisajátítása az adott településen elégséges ténybeli alapnak tekinthető.

¹⁰⁴ 2/2024. (I. 9.) AB hat., Indokolás [109].

¹⁰⁵ BLUTMAN László: *Burkolt tényközlések és tényalapú értékítéletek*. Jogelméleti Szemle 2023/5. 223. p.

4. A teszt harmadik szűrője: emberi méltóság mint a véleménynyilvánítás határa

A szabad véleménynyilvánításhoz való jog (közügyre vonatkozó értékítélet esetén fokozott) védelme nem alkalmazható az olyan közlésekre vonatkozóan, amelyek az emberi méltóságot sértik. E korlátot az Alaptörvény negyedik módosítása¹⁰⁶ emelte magasabb jogforrási szintre.¹⁰⁷ Az Alaptörvény megfogalmazásához képest azonban az Alkotmánybíróság tágabb körben jelöli ki a szabad véleménynyilvánítás kereteit, azt eredményezve ezzel, hogy az emberi méltóság belső, sérthetetlen magját részesíti csak alapjogi védelemben. Ez utóbbi elméleti kategória tartalommal való megtöltése azért szükséges, mert így tudja kijelölni az Alkotmánybíróság a szabad véleménynyilvánításhoz való jog gyakorlásának határát, amelyen túl már a méltóság részesítendő elsődleges védelemben. A közéleti vitákat jellemző indulatok és éles bírálatok sokszor kirívó tartalmú vagy stílusú közléseket eredményeznek, így kiemelten fontos annak meghatározása, hogy a közszereplő többlettűrési kötelezettsége meddig terjed. A következőkben az erre vonatkozó alkotmánybírósági határozatok kerülnek bemutatásra, elemezve a teszt harmadik szűrőjének elméleti és gyakorlati alkalmazását, illetve a jogi személyek és a méltóság viszonyának problémáját.

4.1. Fogalmi határok kidolgozása – a méltóság sérthetetlen része

Az Alkotmánybíróság több év határozatán keresztül alakította ki és pontosította a közszereplők bírálatára vonatkozó véleménynyilvánítás határainak fogalmi kereteit. Az alaphatározatoknak tekinthető 7/2014. (III. 7.) és 13/2014. (IV. 18.) AB határozat¹⁰⁸ a korábbi gyakorlathoz képest szűkítette a szabad véleménynyilvánításhoz való jog korlátozásának lehetőségét.¹⁰⁹ Az utóbbi döntésben ugyanis az olvasható, hogy a közéleti viták részét képező közlés nem részesülhet alapjogi védelemben, amennyiben „*az abban megfogalmazottak az emberi méltóság*

¹⁰⁶ Az Alaptörvény negyedik módosítása révén a IX. cikk (4) bekezdése kimondja, hogy „*A véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának a megsértésére.*” A módosítás kapcsán kibontakozott egy szakmai diskurzus arra vonatkozóan, hogy a méltóság korlátként történő nevesítése azt eredményezi-e, hogy nem lehet klasszikus alapjogi kollízióként értelmezni az emberi méltósághoz és a szabad véleménynyilvánításhoz való jog találkozását. Az egyik megközelítés szerint a módosítás a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat alaptörvényi szintre emeléseként értelmezendő, amely nem befolyásolja az alapjogok egymáshoz való viszonyát. Másfajta értelmezésben azonban a méltóság beemelése a véleménynyilvánítási szabadság alaptörvényi szabályozásába egyúttal azt eredményezi, hogy ki kell zárni az alapjogi tesztet, mert a két jog hierarchikus viszonyba került egymással. (TÉGLÁSI András: *Véleményszabadság vs emberi méltóság – Egy rejtélyes alaptörvény-módosítás nyomában*. Acta Humana 2015/6. 28-36. pp.)

¹⁰⁷ SMUK Péter: *Ostrom vagy felújítás alatt? A véleményszabadság új határai*. Közjogi Szemle 2013/2. 25-26. pp.

¹⁰⁸ Szomora Zsolt kiemelte, a 13/2014 (IV. 18.) AB határozat szövegezése azt eredményezi, hogy nem lehet egyértelműen meghatározni a döntés viszonyulását a korábban irányadónak számító 36/1994. (VI. 24.) AB határozatban foglaltakhoz. Ezért is lett volna szükséges impliciten rögzíteni a 2014-es döntésben, hogy az Alaptörvény-módosításra tekintettel az 1994-es döntésben meghatározott „*becsületcsorbitó értékítélet büntetlenségét előíró alkotmányos követelmény a továbbiakban nem alkalmazható.*” (SZOMORA 2014, 6. p.)

¹⁰⁹ 3328/2017. (XII. 8.) AB hat., Indokolás [72].

korlátozhatatlan magját sértik, így az emberi státusz nyilvánvaló és súlyos becsmérlésében öltének testet.”¹¹⁰ A méltóságon belül tehát az ún. korlátozhatatlan mag sértése jelent túllépést a véleményszabadság határain, egyéb esetben, így az emberi méltóság „enyhébb” sérülése esetén még védendő lehet a közlés. A határozat másrészt nem csak a közlés által előidézett sérelemhez köti az alapjogvédelem megtagadását, hanem a közlő célját is vizsgálándónak tekinti: „[N]em a közéleti véleménynyilvánítás szabadságával él, aki a másik személy emberi mivoltában való megalázása érdekében használ súlyosan bántó, vagy sértő kifejezéseket.”¹¹¹ Mindezekből az a következtetés vonható le, hogy az Alkotmánybíróság olyan esetekben is szükségesnek tartja a véleménynyilvánítás korlátozását, amikor a közlés célja a durva megalázás, függetlenül attól, hogy ténylegesen sérült-e az ún. korlátozhatatlan méltóságmag. Másképp megfogalmazva: Ha a közlés öncélú, tehát az a közszereplő bírálataira irányul anélkül, hogy a közügyek vitatásához kapcsolódna, úgy az információs tartalom hiánya miatt sem minősülhet védendő véleménynyilvánításnak.¹¹²

Érdeemes megjegyezni, hogy az EJEb a legtöbb esetben nem tér ki az emberi méltóság kérdésére a közszereplőket bíráló véleménynyilvánítási ügyekben,¹¹³ amely következik abból a lényegi különbségből is, hogy nem EJEb-ben biztosított jog az emberi méltósághoz való jog. Ehelyett annak vizsgálatára helyezi a hangsúlyt, hogy a véleménynyilvánítás korlátozása mennyire szükséges egy demokratikus társadalomban.¹¹⁴ Ennek ugyan részeleme olykor az emberi méltóság sérelmének vizsgálata, túlnyomó részben azonban a közügyi érintettségű, közszereplőkre vonatkozó értékítéleteknél széleskörű lehetőséget biztosít az akár vulgáris, provokatív stílusú kritikáknak. Ebből is látszódik – és Balogh Éva is kitér erre –, hogy összességében az EJEb gyakorlatban sem alakult ki egy egységes szempontrendszer a méltóságsértő értékítéletek elbírálására.¹¹⁵ Ugyanakkor ennek ellenére is megállapítható, hogy az alkotmánybírósági gyakorlat ebben a kérdésben némileg a strasbourgi irányvonaltól eltérő mércét állított fel, és összességében szélesebb körű lehetőséget biztosít a közszereplők emberi

¹¹⁰ 13/2014. (IV. 18.) AB hat., Indokolás [40].

¹¹¹ 13/2014. (IV. 18.) AB hat., Indokolás [29].

¹¹² 13/2014. (IV. 18.) AB hat., Indokolás [40].

¹¹³ Jean-François FLAUS: *The European Court of Human Rights and the Freedom of Expression*. Indiana Law Journal. Volume 83, Issue 3. 821. p.

¹¹⁴ *Sunday Times v. United Kingdom* (Application no. 6538/74) Judgment of 26 April 1979, megerősítette pl.: *De Haes and Gijssels v. Belgium* (Application no. 19983/92) Judgment of 24 February 1997, *Nikula v. Finland* (Application no. 31611/96) Judgment of March 21 2002.

¹¹⁵ BALOGH Éva: *A közszereplők bírálatának szabadsága – Kölcsönhatás az Emberi Jogok Európai Bírósága és az alkotmánybíróságok között*. Debreceni Egyetem. Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. Debrecen, 2018. 222. p.

méltóságának védelmére azáltal, hogy minden véleménynyilvánítási ügyben szükségesnek tartja külön a közlés potenciálisan méltóságsértő voltát megvizsgálni.

Bár a fundamentális keretrendszert rögzítette az említett két alaphatározat, a későbbiekben kerültek kifejtésre az emberi méltóság sérthetetlen magjára vonatkozó részletkérdések, pontosítások. Megállapítható, hogy – az értékítélet és tényállítás kérdésköréhez hasonlóan – a véleménynyilvánítás határainak kijelölésénél is kiemelt szerepe van a kontextus vizsgálatának. Az 1/2015. (I. 16.) AB határozat például rögzítette, hogy nem részesülhetnek alapjogi védelemben a „*csak és kizárólag az érintett személy lejáratására irányuló, egyfajta szitokszóként megjelenő [közlések].*”¹¹⁶ A 3329/2017. (XII. 8.) AB határozatban pedig a befogadásnál alapvető alkotmányjogi jelentőségűnek tartotta a testület annak meghatározását, hogy mely esetekben valósítja meg a közlés a közszereplő emberi státuszának súlyos becsmérlését.¹¹⁷ Az Alkotmánybíróság ebben a döntésében összefoglalta a korábbi bírósági gyakorlat által kidolgozott mércéket a véleménynyilvánítás hatáira vonatkozóan, lényegében megerősítve az alaphatározat rendelkezéseit: A trágár kifejezésmód önmagában nem sért alapjogot, de különbséget kell tenni a kritika és a kifejezetten emberi méltóság sértésére irányuló gyalázkodó közlések között.¹¹⁸ A 3374/2017. (XII. 19.) AB határozat továbbá kitért arra, hogy az emberi minőség megkérdőjelezésére vonatkozó közléseknél figyelembe kell venni, hogy az milyen hatással volt a bírált közszereplő személyi és társadalmi helyzetére.¹¹⁹ Megállapítható, hogy az említett elvi tételek a strasbourgi esetjogban is megtalálhatók, azzal a különbséggel, hogy az EJEB legtöbbször nem nevesíti kifejezetten az emberi méltóság ún. korlátozhatatlan magját, hanem az öncélú sértések általános tilalmát rögzíti.¹²⁰

Az emberi méltóság belső magjának sérelme és a megalázás, öncélú sértegetés viszonyrendszerének meghatározása nem egységes az alkotmánybírósági gyakorlatban. Pokol Béla alkotmánybíró a 3333/2018. (X. 26.) AB határozathoz fűzött párhuzamosan indokolásában például kifejtette, hogy az AT IX. cikk (4) bekezdése alapján téves az az alkotmánybírósági gyakorlat, amely az emberi méltóság védelmét csak a korlátozhatatlan mag sérelme esetén tekinti szükségesnek: Ehelyett a megalázás és gyalázkodás általános tilalmának érvényesítése

¹¹⁶ 1/2015. (I. 16.) AB hat., Indokolás [35].

¹¹⁷ 3329/2017. (XII. 8.) AB hat., Indokolás [27].

¹¹⁸ 3329/2017. (XII. 8.) AB hat., Indokolás [35].

¹¹⁹ 3374/2017. (XII. 19.) AB hat., Indokolás [29].

¹²⁰ *Slalka v. Poland* (Application no. 43425/98) Judgment of 27 May 2003, *Janowski v. Poland* (Application no. 25716/94) Judgment of 21 January 1999, *Peruzzi v. Italy* (Application no. 39294/09) Judgment of 30 June 2015.

szükséges az alkotmánybíró szerint.¹²¹ Ezen álláspontja más határozatban is megjelenik.¹²² Ehhez fűződően viszont szükséges megjegyezni, hogy a fentebb elemzett 13/2014. (IV. 18.) AB határozat elvi megközelítésben nem távolodik el az alkotmánybíró által kifejtett szemlélettől, hiszen hangsúlyozza azt, hogy a közszereplő öncélú sértésére irányuló durva bírálat nem védendő, lényegében az megaláztatásnak tekinthető. Némely későbbi esetben azonban, így az említett 3333/2018. (X. 26.) AB határozatban már az olvasható,¹²³ hogy a véleménynyilvánítás korlátozása nem elsősorban a gyalázkodó jelleg esetén indokolt, hanem akkor, amikor a közlés már a közszereplő emberi mivoltát sérti.¹²⁴ Ez a megfogalmazás azonban bírálható egyrészt azért, mert eltér a korábbi gyakorlattól. Másrészt az emberi mivolt sérelmének említése elvi problémákat okozhat, ugyanis amennyiben a testület az emberi mivolt sértésére irányuló közlésekre szorítja le a véleménynyilvánítás korlátozásának lehetőségét, úgy fogalmi síkon kizárja a jogi személyek igényérvényesítési lehetőségét a jóhírnevük védelmére vonatkozóan.¹²⁵

4.2. Határok a gyakorlatban – Ellentmondások

A következőkben a dolgozat arra világít rá, hogy a határozatokban kifejtett és fentebb bemutatott alkotmányos keretrendszert alkalmazva milyen konkrét alkotmánybíróági döntések születtek. Az alábbiakban három csoportban kerülnek bemutatásra az olyan ügyek, amelyekben a vitatott közlésnek a bírált közszereplő emberi méltóságára irányuló hatását elemezte a testület.

Az első kategóriába azok a határozatok sorolhatók, amelyeknél a közlés egy állattal azonosítja a közszereplőt.¹²⁶ Ennek egyértelműen dehumanizáló célt és tartalmat tanúsít az Alkotmánybíróság, amely így az emberi méltóság sérelmét is előidézi.¹²⁷ Ugyanakkor a döntések nem említik kifejezetten az emberi méltóság korlátozhatatlan magjának sérelmét, hanem egyszerűen a méltóság, illetve a becsület csorbítására való alkalmassággal jelölik meg a véleménynyilvánítás korlátozásának alapját, tehát nem pontosan követik elméletben azt az elvi

¹²¹ 3333/2018. (X. 26.) AB hat., Indokolás [41].

¹²² 3263/2018. (VII. 20.) AB hat., Indokolás [65]-[68].

¹²³ 3333/2018. (X. 26.) AB hat., Indokolás [37].

¹²⁴ Pokol Béla egy korábbi tanulmányában kifejtette arra vonatkozó álláspontját, hogy az emberi méltóság sérthetlenségére vonatkozó – sokszor bírálható – alkotmánybíróági megközelítés egy német alkotmánybíróági döntés hibás értelmezésére vezethető vissza. Ennek során a magyar Alkotmánybíróság az emberi méltóságot az általános személyiségi jog immanens részeként azonosította, amelyből az következett, hogy a megaláztatás tilalmára vonatkozó jelentéstartam háttérbe szorult. (POKOL Béla: *Gondolatok az alkotmánybíróági döntések elvi alapjaihoz*. Jogelméleti Szemle 2012/1. 163-165. pp.)

¹²⁵ E fejezet harmadik részében olvasható az említett elvi probléma részletesebb bemutatása.

¹²⁶ 3122/2014. (IV. 24.) AB hat., 1/2015 (I. 16.) AB hat.

¹²⁷ 3122/2014. (IV. 24.) AB hat., Indokolás [17].

tételt, hogy csak a méltóság belső magjára irányuló sértés esetén lehet korlátozni a véleménynyilvánítási szabadságot.

A második csoport azokat a döntéseket foglalja magában, amelyek esetén azért korlátozandó a véleménynyilvánítást, mert az a közszereplő öncélú bírálatára irányul és nem rendelkezik olyan információs tartalommal, amely a közlést a közéleti vita részévé tudná tenni. A szakirodalom az e kategóriába tartozó közléseket „*értéktelen véleményként*” definiálja, amelyek alacsony színvonaluk miatt kivételt képeznek a véleményszabadság megítélését egyébként meghatározó tartalomsemlegesség elve alól.¹²⁸ Idetartozik például a „*hazudozó, aljas hitvány ember*” kifejezés használata a jegyzőre¹²⁹ vagy egy vulgáris komment a közszereplő nemi irányultságára vonatkozóan.¹³⁰ Az Alkotmánybíróság továbbá megállapította, hogy a bíró származására és ezzel összefüggésben az intelligenciaszintjére vonatkozó véleménynyilvánítás nem részesülhet alapjogi védelemben.¹³¹ Ez utóbbi döntés egyértelműen a strasbourgi irányvonalat tükrözi, ugyanis az EJEB számos alkalommal foglalkozott azzal, hogy az igazságszolgáltatásban dolgozó személyek tűrési kötelezettsége korántsem korlátlan.¹³² Ennél a kategóriánál szükséges megjegyezni, hogy érvényesül a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatban rögzített iránymutatás, amely értelmében akkor is korlátozandó a véleménynyilvánítás, ha nem következik be ténylegesen az emberi méltóság korlátozhatatlan magjának sérelme, de a közlés öncélúan csak gyalázkodásra irányul.

A harmadik csoportba azon határozatok sorolhatók, amelyekben ugyan a közlésnél – a korábbi gyakorlatra tekintettel – felvetődhet annak méltóságsértő volta, az Alkotmánybíróság mégsem tartja indokoltnak a véleménynyilvánítás korlátozását, mert az a közéleti vitához járul hozzá. Ennél a kategóriánál is kiemelt jelentősége van a kontextusnak, hiszen csak a körülmények értékelése folytán lett megállapítható például egy közszereplőt rasszista¹³³ vagy épp médiapszichopata¹³⁴ jelzővel illető értékítélet alapjogi védelmének szükségessége. Az utóbbi

¹²⁸ CSINK Lóránt: IX. cikk. Véleménynyilvánítás szabadsága. In: Csink Lóránt (szerk.): Alapjogi kommentár az alkotmánybírósági gyakorlat alapján. Novissima Kiadó. Budapest, 2021. 96. p.

¹²⁹ 3329/2017. (XII. 8.) AB hat.

¹³⁰ 3322/2019. (XI. 26.) AB hat.

¹³¹ 3214/2022. (V. 11.) AB hat.

¹³² *Barfod v. Denmark* (Application no.11508/85) Judgment of 22 February 1989, *Schöpfer v. Switzerland* (Application no. 25405/94) Judgment of 20 May 1998.

¹³³ 3263/2018. (VII. 20.) AB hat.

¹³⁴ 3145/2018. (V. 7.) AB hat.

közlés minősítésekor a testület ismét hangsúlyozta,¹³⁵ hogy a nyers, meghökkentő megfogalmazás még sok esetben nem lépi át a véleménynyilvánítás határát.¹³⁶

E megállapítással ellentétes a 19/2024. (XI. 11.) AB határozat *ratio decidendi*-je, amely – többek között – a „senkiházi médiaféreg” kifejezést méltóságsértő kritikaként értékelte. A határozat egy internetes blogbejegyzésben megjelent, igen kritikus és több esetben vulgáris hangvételű cikkből kiragadott három kifejezést, és ezeket elemezve végezte el az alapjogi mérlegelést, amely több szempontból bírálható. Egyrészt a kontextus figyelmen kívül hagyásával megállapította az Alkotmánybíróság, hogy a közlés nem függ össze a közügyekkel,¹³⁷ annak ellenére, hogy a vita médiaszereplők között zajlott, arra vonatkozóan, hogy mennyire etikus szerepeltetni a gyermekeket a közösségi oldalakon. A közügyi relevancia hiánya miatt a testület nem alkalmazta a fokozottabb alapjogvédelmi megközelítést, így a cikket „*az ügyben érintett édesanya verbális meggyalázásaként*”¹³⁸ értékelte.¹³⁹ A korábbi gyakorlattól eltér az a – jelen határozatban rögzített – alkotmánybíróági álláspont, amely értelmében amennyiben a közlés egyértelműen sérti az emberi méltóság korlátozhatatlan magját, úgy csak mellékes kérdés annak vizsgálata, hogy annak van-e közügyi relevanciája.¹⁴⁰ Nézetem szerint ez rossz irányba viheti a rendes bírósági gyakorlatot, azt sugallva, hogy amennyiben felmerül a közlés méltóságsértő voltának gyanúja, úgy szükségtelen alkalmazni a speciális tesztet, annak ellenére, hogy a közlés közügyi vonatkozása határozná meg az alapjogvédelem szintjét. Ahogy a fentebb említett döntések is mutatják, az akár provokatív, vulgáris stílusban megfogalmazott – az emberi méltóság sérelmének (csak!) lehetőségét felvető – bírálatok is élvezhetnek alkotmányos védelmet, amennyiben a szöveggörnyezetben a közéleti vitára vonatkozó információs

¹³⁵ 3145/2018. (V. 7.) AB hat., Indokolás [84].

¹³⁶ Érdemes kitérni Hörchneré Marosi Ildikó párhuzamos indokolásában kifejtett álláspontjára, mely értelmében a közéleti véleménynyilvánításra vonatkozó teszt első eleménél ki lehetne szűrni az alapügyben is megjelenő olyan megnyilvánulásokat, amelyek általánosságban a közszereplő kritikájára irányulnak, mert lényegében azok nem a közügyek megvitatásához járulnak hozzá. {3145/2018 (V. 7.) AB hat., Indokolás [99].} Az Alkotmánybíróság gyakorlata ugyanakkor – nézetem szerint helyesen – a legtöbb esetben mellőzi ezt a megközelítést, hiszen a közszereplőre irányuló bírálat csak kevés alkalommal esik kívül a közéleti viták körén. Amennyiben a közszereplő öncélú kritikája a közügyi relevancia hiánya és nem a méltóság sérelme miatt kerülne ki a fokozottan védett vélemények köréből, úgy a véleménynyilvánítási teszt szűrői átfedésbe kerülnének és ez nehezítené az egységes gyakorlat kialakulását.

¹³⁷ 19/2024. (XI. 11.) AB hat., Indokolás [59].

¹³⁸ 19/2024. (XI. 11.) AB hat., Indokolás [59].

¹³⁹ Ennél az ügynél fontos árnyalni a képet annyival, hogy a médiaszereplőket bíráló cikkben valóban voltak olyan megalázó, obszcén kifejezések, amelyek – a határozathoz párhuzamos indokolást csatoló alkotmánybírák által sem vitatottan – átlépték a szabad véleménynyilvánítás határait. A döntés azért bírálható mégis, mert az indokolás olyan kifejezéseket is méltóságsértőnek titulált, amelyek ugyan vulgárisak és túlzóak, de a szöveggörnyezetet értelmezve nem öncélúak, hanem a közszereplők médiában betöltött szerepének éles kritikájára irányulnak. Erre a problémára Hörchneré Marosi Ildikó is felhívta a figyelmet párhuzamos indokolásában. {19/2024. (XI. 11.) AB hat., Indokolás [102]-[103].}

¹⁴⁰ 19/2024. (XI. 11.) AB hat., Indokolás [55].

tartalommal bírnak. Koltay András is rávilágított arra, hogy aggályosnak tekinthető ezen új irányba induló gyakorlat,¹⁴¹ valamint a határozathoz fűződően több alkotmánybíró is felhívta a figyelmet a többségi döntés mulasztására a közügyi-közszerplői kérdés vizsgálatára vonatkozóan.¹⁴²

4.3. Jogi személyek problémája – a méltóság forrásának kérdése

Az alkotmánybírószági gyakorlat több alkalommal világosan kifejezte, hogy jogi személyek is lehetnek közszereplők.¹⁴³ Szükséges ezért külön megvizsgálni a releváns alkotmánybírószági döntéseket, ugyanis az emberi méltóság esetükben nem értelmezhető, ugyanakkor jóhírnévhez való joggal – értelemszerűen – rendelkeznek. Az EJEB gyakorlata – mivel nem az emberi méltóság sérelme felől vizsgálja elsősorban a közléseket – a közszereplő jogi személyek jóhírnévvédelmére vonatkozóan lényegében ugyanazokat a mércéket alkalmazza, mint a természetes személyek esetén.¹⁴⁴ Az Alkotmánybírószág azonban az emberi méltóság korlátozhatatlan magvát sokszor az emberi minőséggel azonosítja, ezért kérdés, hogy jogi személyek bírálata esetén hol húzódik a véleménynyilvánítás határa.

Bár több korábbi döntés is érintette a jogi személyeket sértő véleménynyilvánítások kérdését, lényegében a jogi személyek és a közszereplők bírálatára irányadó teszt harmadik szűrője közötti ellentmondást az Alkotmánybírószág implicite még nem oldotta fel. Lényeges megemlíteni ugyanakkor a 2/2024. (I. 9.) AB határozatot, mert az indokolás rögzít elvi tételeket a közszereplő jogi személyek jóhírnévvédelmére vonatkozóan. A döntés értelmében a vitatott közlés azáltal sértette az alapítvány jóhírnevét, hogy az negatívan hatott a cselekvési autonómiájára.¹⁴⁵ Jogi személynek ugyanis egy korábbi döntésben kifejtettek alapján bár nincs emberi méltósága, de van a tevékenységével összefüggő, korlátozott cselekvési autonómiája.¹⁴⁶ A határozathoz Schanda Balázs által csatolt különvélemény, illetve Handó Tünde párhuzamos indokolása azonban rámutat az ehhez fűződő elvi aggályra: A jóhírnév sérelmének megállapításakor – jogi személyek esetén – szükségtelen és egyben ellentmondásos az emberi attribútumig visszavezető érvrendszert felállítani.¹⁴⁷ Érdemes megemlíteni, hogy egy néhány

¹⁴¹ KOLTAY András: *Az Alkotmánybírószág esete az online influenszerekkel*. <https://jog.tk.hu/blog/2024/11/ab-esete-az-online-influenszerekkel> Letöltés dátuma: 2024. 11. 18.

¹⁴² 19/2024. (XI. 11.) AB hat., Indokolás [79]-[87], [95]-[102], [164]-[169].

¹⁴³ 3408/2023. (X. 11.) AB hat., 2/2024 (I. 9.) AB hat.

¹⁴⁴ NYIKES Zita: *A jogi személy jó hírnevének védelme az EUB és az EJEB joggyakorlatán keresztül*. Miskolci Jogi Szemle 2021/1. 141. p.

¹⁴⁵ 2/2024. (I. 9.) AB hat., Indokolás [76]-[77].

¹⁴⁶ 3165/2021. (IV. 30.) AB hat., Indokolás [36].

¹⁴⁷ Schanda Balázs megfogalmazásában: „Az Alaptörvény világossá teszi, hogy jogi személyek is rendelkeznek olyan alapvető jogokkal, melyek természetüknél fogva nem csak az emberre vonatkoznak. Számomra kérdéses,

hónappal korábbi, szintén jogi személyre irányuló, súlyos bírálatához (pedofilhoz hasonlításhoz) kapcsolódó ügy esetén az Alkotmánybíróság még nem vezette vissza a jóhírnévhez való jogot a jogi személy cselekvési autonómiájára. Ehelyett azt rögzítette, hogy mivel a kritika – a kontextus elemzése alapján – nem általánosságban a személyegyesülés ellen irányult, hanem csak a tevékenységét bírálta, így a közlés nem lépte túl a véleménynyilvánítás határát.¹⁴⁸ Ez esetben tehát a teszt harmadik szűrőjét a jogi személy vonatkozásában úgy alkalmazta a testület, hogy a közlő célját, a közlés irányultságát vizsgálta.¹⁴⁹

Megjegyzendő, hogy a 2/2024. (I. 9.) AB határozatban a véleménynyilvánítási szabadságot – a korábbi fejezetben elemzett módon – a hamis, megtévesztő tényállítás miatt korlátozta az Alkotmánybíróság. Az emberi méltóság kérdésének beemelése azért volt mégis szükséges, mert a magyar alkotmányos keretrendszer értelmében a becsülethez, jóhírnévhez való jog az emberi méltóságból fakad (de utóbbi jog a jogi személyeket is megilleti.)¹⁵⁰ Így az emberi méltóság sérelme felmerülhet a valótlan tényállítások esetén, valamint akkor is, amikor az értékítélet a méltóság korlátozhatatlan magját sérti vagy arra irányul. A 2/2024 (I. 9.) AB határozat lényegében azt sugallja, hogy a jogi személyek cselekvési autonómiája (emberi mivolt hiányában) olyan mértékben védendő, mint a természetes személyek emberi méltósága, ez pedig – nézetem szerint – azt vetítheti előre, hogy hasonló ügyben, közéleti vita részét képező, jogi személyt bíráló értékítélet esetén a teszt harmadik szűrője is alkalmazhatóvá válik annak vizsgálatával, hogy a közlés nem minősül-e öncélú kritikának, a jogi személy cselekvési autonómiáját sértő, gyalázkodó kifejezésnek.

4.4. Összegzés

Összegzésképpen megállapítható, hogy a véleménynyilvánítás határának, az emberi méltóság korlátozhatatlan magjának fogalmi keretei lényegében azonosak maradtak a két alaphatározatban rögzített elvekkel. Azonban az alkotmánybírósági gyakorlat sokszor nem

hogy a cselekvési autonómia ebbe a körbe vonható-e. A cselekvési autonómia a méltóságból fakad – míg a jó hírnév mindenkit (a jogi személyt is) megillet, méltósága csak az embernek van.” 2/2024 (I. 9.) AB határozat, Indokolás [108].

¹⁴⁸ 3408/2023. (X. 11.) AB hat., Indokolás [35].

¹⁴⁹ Megjegyzendő, hogy a jogi személyek és az alapjogok viszonyát érintő alkotmánybírósági döntések nem ellentmondásmentesek, és ez szükségszerűen kihat a véleménynyilvánítási ügyekre is. Vannak olyan döntések, amelyeknél a testület egyértelműen az emberi méltóságból vezeti le a cselekvési szabadságot, más esetekben viszont azt rögzíti, hogy a jogi személyek is rendelkeznek a tevékenységükhöz kapcsolódóan cselekvési szabadsággal [amely az AT. I. cikk (4) bekezdéséből fakad.] Ebbe a sémába illik bele a fentebb említett két, jogi személyek jóhírnévét érintő határozat: az egyik esetén nem merült fel a cselekvési autonómia kérdése, a másikban viszont az adta az indokolás gerincét. A kérdésről bővebben a következő tanulmány értekezik: GRANYÁK LÍVIA: *Vannak-e alapjogaik a szervezeteknek? Elméleti alapok és a magyar gyakorlat.* Közjogi Szemle 2018/2. 51-57.

pp.

¹⁵⁰ KOLTAY András: *Az emberi méltóság védelme a médiajogban.* Jogelméleti Szemle 2016/4. 40. p.

következetes abban, hogy az öncélú gyalázkodás mint cél és a méltóságsérelem mint eredmény hogyan viszonyul egymáshoz: Némely esetben csak a sérelem, azon belül is az emberi mivolt sérelmének bekövetkezéséhez köti a véleménynyilvánítás korlátozásának elvi lehetőségét, az esetek többségében viszont az öncélú, megalázásra irányuló közléseket sem részesíti alapjogi védelemben. A gyakorlatban sokszor hasonló kifejezések használata eltérő megítélés alá esik, amelynek háttérében a közlés kontextusának értékelése áll. Előfordul azonban, hogy a körülményeket teljesen figyelmen kívül hagyva a szavak grammatikai jelentése alapján állapítja meg a véleménynyilvánítás határának átlépését az Alkotmánybíróság. A jogi személyek esetében nem egyértelmű, hogy a teszt harmadik szűrője hogyan alkalmazandó, de a legutóbbi döntés abba az irányba mutat – vitathatóan –, hogy a cselekvési autonómiát kell az emberi méltóság helyett figyelembe venni. Az EJEB nem használja külön szűrőként az emberi méltóság sérelmének vizsgálatát, hanem mind természetes, mind jogi személyek esetén a jóhírnévhez való jogot nevesíti és ennek sérelmét vizsgálja, de az Alkotmánybíróság gyakorlatához hasonlóan jelentőséget tulajdonít a bírálat öncélúságának.

5. Kutatási eredmények és az azokból kirajzolódó javaslatok

5.1. A kutatás eredményeinek összefoglalása

A tanulmány feldolgozta a 2014 óta született olyan alkotmánybírósági határozatokat, amelyek a közszereplők bírálatára irányuló véleménynyilvánítási ügyekről döntöttek. A kutatás irányvonalát az az Alkotmánybíróság által kidolgozott teszt adta, amely értelmében három szempont alapján szükséges vizsgálni a közéleti vitához kapcsolódó véleménynyilvánítás alapjogi vonatkozásait. A magyar joggyakorlat elemzése mellett sor került a releváns szakirodalom feldolgozására és az EJEB esetjogának vizsgálatára is. Mindhárom kérdés esetén megállapítható, hogy az Alkotmánybíróság absztrakt szinten követi a strasbourgi standardokat az elvi tételek rögzítésénél, azonban a konkrét ügyek érdemi elbírálásánál ez sokszor már nem érvényesül. Ez azért is aggályos, mert a testület következetlen az általa lefektetett iránymutatások alkalmazásában.

Így például a közszereplői minőség kérdését az Alkotmánybíróság hol mellé-, hol pedig alárendeltnek tekintette a közlés közügyi vonatkozásához képest, bár az utóbbi évek gyakorlata – többnyire – egységessé vált a közügyi relevancia elsődlegességét illetően. Az alkotmánybírósági gyakorlat ugyan figyelemmel van az EJEB esetjogára, a közszereplői kör kibővítését eredményező 3145/2018. (V. 7.) AB határozat meghozatala igen megkésettnek tekinthető. A közügyek körének kitágításával az Alkotmánybíróság követi a strasbourgi

irányvonalat, a teszt másik két szűrőjével összevetve megállapítható, hogy a testület ebben a kérdésben tud leginkább megfelelni az európai mércéknek az utóbbi évek gyakorlata alapján. Az alkotmánybírák szemléletbeli különbségei a határozatok szövegében is leképeződnek, ez történt a közszereplővé válás önkéntességének feltételként való meghatározásakor, majd a következő határozatban ugyanezen feltétel kizárásakor. Ebből az esetből az is kitűnik, hogy látszólag az EJEB-döntések egyik visszatérő érvét kívánta átültetni az Alkotmánybíróság a saját gyakorlatába, ugyanakkor azt jelentősen módosította: Az önkéntes közszereplővé válást a közszereplői minőség megállapításának feltételeként, és nem a többlettűrési kötelezettség mértékét befolyásoló tényezőként értékelte, torzítva ezzel a korábbi gyakorlaton és a kidolgozott alapjogi mércéken.

Az előbbiekhöz hasonlóan a hamis tényállítás esetére a strasbourgi gyakorlat alapján felállított gondossági mérce vizsgálatát ugyan elvi szinten rögzítették az alaphatározatok, a későbbi gyakorlat azonban ezt már nem alkalmazta. Az értékítélet és tényállítás elhatárolásánál kiemelt szerepet kap a kontextus vizsgálata, a körülmények szubjektív értékeléséből fakadó különbségek azonban hátráltatják az egységes joggyakorlat kialakulását. Közügyekre vonatkozó véleménynyilvánítási ügyekben a bizonyíthatósági teszt nem alkalmazható a hétköznapi értelemben, az Alkotmánybíróság pedig az EJEB gyakorlatát alapul véve több ügyben értékelte a közlések valódi és direkt tartalmát. A kontextus figyelembevétele vitán felül szükséges és meghatározó a közlés minősítésénél, azonban az Alkotmánybíróság a strasbourgi iránymutatást absztrakt szinten átvéve, de a gyakorlatban ismét módosítva úgy alkalmazta, hogy több döntésében is feltételezésekbe bocsátkozott a választópolgárok értelmezési lehetőségeire vonatkozóan, és ezzel indokolta a véleménynyilvánítás védelmét vagy épp korlátozását. Ez bírálható egyrészt alapjogvédelmi szempontból, másrészt így az Alkotmánybíróság nem jelölt ki alkotmányos kereket a rendes bíróságok számára. Az értékítélettel terhelt tényállítások kategóriájának rögzítésével ismét a strasbourgi esetjog hatása érződik, azonban úgy tűnik, az alkotmánybírói gyakorlat jóval kevesebb esetben vizsgálja az értékítélet alapjául szolgáló tény mint alap „elégséges voltát”, azaz a gyakorlati alkalmazás ezúttal sem tükrözi a korábban felállított elvi tételeket.

Az emberi méltóság mint a véleménynyilvánítás határának kérdésekor az Alkotmánybíróság rögzítette, hogy a méltóság korlátozhatatlan magjának sérelme jelenti a közszereplőkre vonatkozó bírálatok határát. Emellett az öncélú, a közügyek vitatásához információs tartalommal nem kapcsolódó bírálatok sem élvezhetnek alapjogi védelmet, bár néhány gyakorlati döntésben e rögzített rendelkezés ellenére – amely az EJEB esetjogát tükrözi – az

Alkotmánybíróság úgy fogalmazott, hogy csak a tényleges méltóságsérelem indukálhatja a véleménynyilvánítás korlátozását. A gyakorlati döntések közül kiemelkedik 19/2024. (XI. 11.) AB határozat, amely a kontextus értékelésének mellőzésével az egyébként országos ismertségű médiaszereplőre használt kifejezéseket közéleti vitán kívülinek és egyben méltóságsértőnek tekintette. A 2/2024. (I. 9.) AB határozat pedig a jogi személyek cselekvési autonómiájára vezette vissza a személyegyesülés jóhírnévhez való jogát, amely a testület megosztottságát eredményezte. Ez utóbbi két határozat mind a teszt, mind pedig a korábbi alkotmányos rendelkezések alkalmazásában eltér a korábbi gyakorlattól, így kérdés, hogy ezek a döntések a korábbi tendenciákhoz hasonlóan csak kiugró kivételek a gyakorlatban, vagy esetleg egy újfajta szemléletmódot alakít ki az Alkotmánybíróság a közszereplők bírálatához fűződő véleménynyilvánítási ügyekre vonatkozóan.

A kutatás alapján megállapítható az is, hogy a választási kampányidőszak során elhangzó véleménynyilvánítási ügyeket a tesztet kissé módosítva, speciális mércék alapján bírálja el az Alkotmánybíróság. Egyrészt a legtöbb esetben vitán felülinek tekinti, hogy a közszereplőt érintő közlés közügyeket érint, ezért sokszor nem is tér ki külön e kérdés vizsgálatára. A közéleti vita részét képező ügyeknél pedig megdönthető vélelem szól amellett, hogy a közlés értékítélet. Végül a véleménynyilvánítás korlátozását csak olyan rendkívüli esetben tartja alkotmányosnak, amely esetén a közlés semmilyen közügyre vonatkozó információs tartalommal nem bír, csupán megalázásra irányul.

5.2. Javaslatok egy következetesebb alkotmánybíróági gyakorlatra

A fentebb összefoglalt kutatási eredményekből az látszódik, hogy az Alkotmánybíróság sok esetben nem következetes a közügyek vitatásához és egyben a szabad véleménynyilvánítási joghoz kapcsolódó, valódi alkotmányjogi panaszok elbírálásakor. Fontos azonban, hogy a kontextus vizsgálatából fakadó szubjektív értelmezési lehetőségek, valamint összességében a véleménynyilvánítások egyedi körülményei nem teszik lehetővé egy teljes mértékben objektív szempontrendszer felvázolását.

- (i) Nézetem szerint ugyanakkor segítené a gyakorlati ellentmondások feloldását, ha az Alkotmánybíróság kivétel nélkül minden ügyben alkalmazná a korábban kidolgozott tesztet, a három kérdéskör vizsgálatának sorrendjét pedig következetesen betartaná. A már korábban említett, a kézirat lezárásának időpontjában egyik legfrissebb, 19/2024. (XI. 11.) AB határozatban a testület többsége ugyanis amellett foglalt állást, hogy amennyiben egy nyilvánvalóan becsületsértő kifejezést használt a közszereplőt bíráló személy, úgy

szükségtelen a teszt másik két elemének alkalmazása. Ezzel ellentétesen álláspontom az, hogy ilyen közlések esetén is elengedhetetlen lenne annak vizsgálata, hogy a véleménynyilvánítás közügy megvitatásához kapcsolódott-e, mivel ez határozza meg az alapjogvédelem szintjét. A rendes bírósági gyakorlat további fragmentációjához vezetne ugyanis, ha az Alkotmánybíróság a korábban kidolgozott speciális teszt alkalmazását mellőzhetővé tenné olyan esetekben, amikor kirívóan obszcén kifejezésekkel él a közlő, annak ellenére, hogy a (speciális) alapjogi mérlegelés elvégzése elengedhetetlen lenne egy ilyen kollízió esetén.

- (ii) Az Alkotmánybíróság az elvi tételek meghatározásánál egyértelműen az EJEB irányvonalát követi. Azonban szükséges lenne a strasbourgi esetjog gyakorlati alkalmazása is, hogy az egyes ügyek konkrét elbírálásakor se távolodjon el az Alkotmánybíróság az európai mércéktől, illetve ne kerüljön ellentmondásba saját magával. Meglátásom szerint hozzájárulna például a joggyakorlat egységessé válásához az, ha a testület az értékítélettel terhelt tényállítások esetén minden esetben vizsgálná – az EJEB-hez hasonlóan –, hogy a közlés rendelkezik-e elegendő ténybeli alappal. Amennyiben igen, úgy meglátásom szerint magasabb szintű alapjogvédelmet szükséges alkalmazni.

Végezetül a dolgozat lezárásaként kiemelandő, hogy bár a véleménynyilvánítás határainak kijelölésére irányuló joggyakorlatot ugyan hosszasan lehet elemezni, nem szabad elfeledkeztünk arról, hogy egy modern, demokratikus társadalomban *„a politikai kultúra és egészségesen reflektáló közvélemény csakis öntisztulással alakulhat ki. Aki tehát gyalázkodik, magát bélyegzi meg.”*¹⁵¹

¹⁵¹ 30/1992. (V. 26.) AB hat., ABH 1992, 167, 180.

7. Irodalomjegyzék

Felhasznált alkotmánybírósági döntések

30/1992. (V. 26.) AB hat.

7/2014. (III. 7.) AB hat.

13/2014. (IV. 18.) AB hat.

31/2014. (X. 9.) AB hat.

3096/2014. (IV. 11.) AB hat.

1/2015. (I. 16.) AB hat.

5/2015. (II. 25.) AB hat.

9/2015. (II. 25.) AB hat.

3100/2017. (V. 8.) AB hat.

3192/2017. (VII. 21.) AB hat.

3258/2017. (X. 10.) AB végzés

3328/2017. (XII. 8.) AB hat.

3329/2017. (XII. 8.) AB hat.

3374/2017. (XII. 19.) AB hat.

3001/2018. (I. 10.) AB hat.

3017/2018. (IV. 9.) AB hat.

3145/2018. (V. 7.) AB hat.

3236/2018. (VII. 9.) AB hat.

3263/2018. (VII. 20.) AB hat.

3333/2018. (X. 26.) AB hat.

3203/2019. (VII. 16.) AB végzés

3240/2019. (X. 17.) AB hat.
3374/2019. (XII. 19.) AB hat.
3322/2019. (XI. 26.) AB hat.
3217/2020. (VI. 19.) AB hat.
3308/2020. (VII. 28.) AB hat.
3466/2020. (XII. 22.) AB hat.
3165/2021. (IV. 30.) AB hat.
3019/2021. (I. 28.) AB hat.
3051/2022. (II. 11.) AB hat.
3112/2022. (III. 23.) AB hat.
3237/2022. (V. 18.) AB hat.
3234/2023. (VI. 9.) AB hat.
3408/2023. (X. 11.) AB hat.
2/2024. (I. 9.) AB hat.
3394/2024. (XI. 8.) AB végzés
19/2024. (XI. 11.) AB hat.

Felhasznált döntések az EJEB gyakorlatából

Sunday Times v. United Kingdom (6538/74) 1979. április 26.
Lingens v. Austria (9815/82) 1986. július 8.
Barfod v. Denmark (11508/85) 1989. február 22.
Oberschlik v. Austria (11662/85) 1991. május 23.
Thorgeir Thorgeirson v. Iceland (13778/88) 1992. június 25.
De Haes and Gijssels v. Belgium (19983/92) 1997. február 24.

Oberschlick v. Austria (20834/92) 1997. július 29.

Bowman v. the United Kingdom (141/1996/760/961) 1998. február 19.

Schöpfer v. Switzerland (25405/94) 1998. május 20.

Janowski v. Poland (25716/94) 1999. január 21.

Bladet Tromsø and Stensaas v. Norway (21980/93) 1999. május 20.

Nilsen and Johnsen v. Norway (23118/93) 1999. november 25.

Bergens Tidende and others v. Norway (26132/95) 2000. augusztus 2.

Jerusalem v. Austria (26958/95) 2001. február 27.

Dichand and others v. Austria (29271/95) 2002. február 26.

Nikula v. Finnland (31611/96) 2002. március 21.

Slalka v. Poland (43425/98) 2003. május 27.

Stancu and others v. Romania (22953/16) 2022. október 18.

Keller v. Hungary (33352/02) 2006. április 4.

Lepojic v. Serbia (13909/05) 2008. március 31.

Karsai v. Hungary (5380/07) 2009. december.

Brosa v. Germany (5709/09) 2014. július 17.

Peruzzi v. Italy (39294/09) 2015. június 30.

Egill Einarsson v. Iceland (24703/15) 2018. február. 7.

Herbai v. Hungary (11608/15) 2020. február. 5.

Khural and Zeynalov v. Azerbaijan (55069/11) 2022. október 6.

Felhasznált irodalom

BALOGH Éva: *A megkülönböztetés művészete: Bírói mérlegelés a közszereplőkkel kapcsolatos közlések szabadsága kapcsán.* Fundamentum 2016/1.

BALOGH Éva: *Alkotmánybíróság útvesztőben – Szélgjegyzetek a magyar Alkotmánybíróság közszereplőkkel kapcsolatos közlések megítélésére vonatkozó legutóbbi döntéseihez.* Fundamentum 2018/2-3.

BALOGH Éva: *A közszereplők bírálatának szabadsága – Kölcsönhatás az Emberi Jogok Európai Bírósága és az alkotmánybíróságok között.* Debreceni Egyetem. Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. Debrecen, 2018.

BÁRÁNYOS Bernadett: *A becsület büntetőjogi védelme a közügyeket érintő megszólalások esetén. Büntető bíróságok az alapjogi követelmények és a dogmatika szorításában.* ELTE-ÁJK Doktori Iskola. Budapest, 2019.

BODA-BALOGH Éva: *Közszereplőkről csak pontosan és szépen? Elemzés az Emberi Jogok Európai Bírósága és az alkotmánybíróságok közötti kölcsönhatásról.* Debreceni Egyetemi Kiadó. Debrecen, 2019.

BODA-BALOGH Éva: *7/2014 (III. 7.) határozat – Közszereplők bírálatának magánjogi következményei.* In: Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.): *Az Alkotmánybíróság. Az Alkotmánybíróság 100 elvi jelentőségű határozata. Második kötet.* HVG-ORAC. Budapest, 2021.

BLUTMAN László: *Az Alkotmánybíróság és a szólásszabadság: Mostohán a tényekkel.* Közjogi Szemle 2023/1.

BLUTMAN László: *Burkolt tényközlések és tényalapú értékítéletek.* Közjogi Szemle 2023/5.

BOTOS Mihály Bálint – GÁL Andor: *Az Alkotmánybíróság határozata a vélemény szabadság büntetőjogi korlátját tévesen megállapító bírósági döntések megsemmisítéséről.* Jogesetek Magyarázata 2020/1–2.

BÖSZÖRMÉNYINÉ KOVÁCS Katalin: *A közszereplők személyiségvédelmének egyes kérdései.* In: Darák Péter, Koltay András (szerk.): *Ad astra per aspera.* Ünnepi kötet Solt Pál 80. születésnapja alkalmából. Pázmány Press. Budapest, 2017.

CSINK Lóránt: *IX. cikk. Véleménynyilvánítás szabadsága.* In: Csink Lóránt (szerk.): *Alapjogi kommentár az alkotmánybírósági gyakorlat alapján.* Novissima Kiadó. Budapest, 2021.

Jean-François FLAUSS: *The European Court of Human Rights and the Freedom of Expression.* Indiana Law Journal. Volume 83, Issue 3.

GRANYÁK Livia: *Vannak-e alapjogaik a szervezeteknek? Elméleti alapok és a magyar gyakorlat.* Közjogi Szemle 2018/2.

GYULAY Dániel: *A közügyet érintő megnyilvánulások büntetőjogi megítélése.* Iustum Aequum Salutare 2021/3.

KOLTAY András: *Az emberi méltóság védelme a médiajogban.* Jogelméleti Szemle 2016/4.

KOLTAY András: *A közügyek vitáinak szabadsága és a személyiségi jogok védelme.* Pázmány Law Working Papers 2019/4.

KOLTAY András: *A véleménynyilvánítás szabadsága.* In: Csink Lóránt – Schanda Balázs – Varga Zs. András (szerk.): *A magyar közjog alapintézményei.* Pázmány Press. Budapest, 2020.

KOLTAY András: *Az Alkotmánybíróság esete az online influenszerekkel.* <https://jog.tk.hu/blog/2024/11/ab-esete-az-online-influenszerekkel> Letöltés dátuma: 2024. 11. 18.

KOLTAY András – SZIKORA Tamás: *Véleménynyilvánítási szabadság a választási kampányban. Az Alkotmánybíróság gyakorlatának elemzése.* Alkotmánybírósági Szemle 2022/1.

NYIKES Zita: *A jogi személy jó hírnevének védelme az EUB és az EJEB joggyakorlatán keresztül.* Miskolci Jogi Szemle 2021/1.

POKOL Béla: *Gondolatok az alkotmánybírósági döntések elvi alapjaihoz.* Jogelméleti Szemle 2012/1.

SMUK Péter: *Ostrom vagy felújítás alatt? A véleményszabadság új határai.* Közjogi Szemle 2013/2.

SÓLYOM László: *Az Alkotmánybíráskodás kezdetei Magyarországon.* Osiris Kiadó. Budapest, 2001.

SZOMORA Zsolt: *13/2014 (IV. 18.) AB határozat – Közszerplők büntetőjogi becsületvédelme.* In: Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.): *Az Alkotmánybíróság. Az Alkotmánybíróság 100 elvi jelentőségű határozata.* Második kötet. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2021.

SZOMORA Zsolt: *Az Alkotmánybíróság büntetőítéletet megsemmisítő döntése a közszerplők büntetőjogi becsületvédelméről. Régi-új mércék a büntetőbírói gyakorlat számára.* Jogesetek Magyarázata 2014/3.

TÓTH J. Zoltán: *A közéleti szereplők elleni rágalmazás és becsületsértés megítélése az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatában.* In Medias Res 2017/2.

TÓTH J. Zoltán: *A véleménynyilvánítási szabadság érvényesülése és érvényesítése a választási eljárásokban.* Jogtudományi Közlöny 2016/1.

VITKOVICS Bálint: *A becsület és a jó hírnév megsértése a közéleti szereplők esetében.* In: Mailáth György Tudományos Pályázat 2022. Díjazott dolgozatok. Országos Bírósági Hivatal. Budapest, 2022.